

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**Vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely
a registrovanými partnery**

Kateřina Skučková

Plzeň, 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina SKUČKOVÁ**

Osobní číslo: **R14M0214P**

Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Název tématu: **Vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely
a registrovanými partnery**

Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vyživovací povinnost - obecně
3. Právní úprava
4. Vyživovací povinnost mezi manžely
5. Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely
6. Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery
7. Vybraná soudní rozhodnutí
8. Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah kvalifikační práce:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **8. února 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **29. března 2019**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 2. července 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, dne 28. 3. 2019

.....

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, zájem, připomínky a čas, který mi v průběhu zpracování práce poskytl.

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
1 Úvod	10
2 Vyživovací povinnost - obecně	12
2.1 Pojem vyživovací povinnost	12
2.2 Vývoj právní úpravy od roku 1811 až po zákon o rodině	13
2.3 Vyživovací povinnost v současné právní úpravě	15
2.3.1 Vnitrostátní prameny práva	15
2.3.1.1 Hmotněprávní úprava	15
2.3.1.2 Procesní úprava	17
2.3.2 Mezinárodní a unijní prameny práva	18
2.4 Druhy vyživovací povinnosti a její úrovně	20
2.5 Pořadí vyživovací povinnosti	21
2.6 Společná pravidla pro vyživovací povinnosti	22
2.6.1 Rozsah a výše výživného	22
2.6.2 Splatnost výživného	23
2.6.3 Úroky z prodlení	24
2.6.4 Započtení	25
2.6.5 Postoupení pohledávky výživného	25
2.6.6 Přejedání nároku na výživné	26
2.6.7 Promlčení práva	27
3 Vyživovací povinnost mezi manžely	28
3.1 Manželství a s ním spojené vzájemné povinnosti a práva manželů	28
3.1.1 Manželství	28
3.1.2 Vzájemné povinnosti a práva manželů	29
3.1.2.1 Povinnosti a práva majetkového charakteru	30
3.1.2.2 Vzájemná informační povinnost manželů	32
3.2 Vyživovací povinnost	34
3.2.1 Vznik vyživovací povinnosti	34
3.2.2 Rozpor s dobrými mravy	35
3.2.3 Rozsah vyživovací povinnosti mezi manžely	38
3.2.4 Výše výživného	39
3.2.4.1 Fikce příjmu	41
3.2.5 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely	44
3.3 Řízení o určení výživného manžela	45

3.3.1	Příslušnost soudu	45
3.3.2	Návrh na zahájení řízení a jeho náležitosti.....	45
3.3.2.1	Petit návrhu	46
3.3.3	Předběžné opatření	46
3.3.4	Soudní poplatky.....	47
3.3.5	Náklady řízení	48
3.3.5.1	Odměna za zastupování	49
3.3.6	Smírčí řízení	49
3.3.7	Opravné prostředky	49
3.3.8	Změna poměrů.....	50
4	Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely	55
4.1	Rozvod manželství.....	55
4.2	Zánik společného jmění manželů ve vztahu k vyživovací povinnosti ...	56
4.3	Vznik vyživovací povinnosti	57
4.3.1	Neschopnost samostatně se živit	57
4.3.2	Původ neschopnosti sám se živit v manželství či v souvislosti s ním.	58
4.3.3	Spravedlivý důvod.....	61
4.3.4	Další kritéria pro vznik vyživovací povinnosti	61
4.3.5	Rozpor s dobrými mravy	63
4.4	Rozsah a výše vyživovací povinnosti	63
4.4.1	Dohoda o výživném.....	64
4.4.2	Odbytné	66
4.5	Sankční výživné.....	67
4.6	Zánik vyživovací povinnosti.....	72
4.7	Řízení o určení výživného rozvedeného manžela	74
5	Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery	76
5.1	Registrované partnerství a jeho vznik.....	76
5.1.1	Povinnosti a práva registrovaných partnerů	77
5.2	Vyživovací povinnost	77
5.2.1	Vyživovací povinnost za trvání registrovaného partnerství	77
5.2.1.1	Vznik, rozsah a výše vyživovací povinnosti.....	77
5.2.1.2	Zánik vyživovací povinnosti.....	78
5.2.2	Vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství	79
5.2.2.1	Vznik vyživovací povinnosti	79

5.2.2.2	Sankční výživné.....	80
5.2.2.3	Zánik vyživovací povinnosti.....	81
5.2.3	Řízení o vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery.....	81
6	Závěr	83
	Resumé	86
	Seznam použitých zdrojů	87

Seznam použitých zkratk

o.z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o registrovaném partnerství	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů,
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb, občanský soudní řád
z.ř.s.	Zákon č. 292/2013 Sb., zvláštní řízení soudní
zákon o mediaci	Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů
zákon o MPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
SJM	Společné jmění manželů

1 Úvod

Rodinné právo a vztahy z něj vyplývající jsou důležitým právním institutem. Právní řád těmto vztahům poskytuje zvláštní ochranu, zejména pak vztahům mezi rodiči a nezletilými dětmi.

Problematika vyživovací povinnosti a především její rozsah a konkrétní výše jsou často diskutovaným tématem. Nejčastěji soudy rozhodují o vyživovací povinnosti rodičů vůči (nezletilým) dětem. V praxi se však setkáme i s případy, kdy soudy rozhodují o určení vyživovací povinnosti mezi manžely, rozvedenými manžely a registrovanými partnery. Tato diplomová práce se proto zabývá právě problematikou těchto druhů vyživovacích povinností. Někteří manželé, rozvedení manželé ani registrovaní partneři mnohdy neví, že vůči sobě navzájem vyživovací povinnost mají. Tato práce tak slouží ke snadnějšímu pochopení tohoto institutu a rovněž i možnosti následného uplatnění v praxi. Pro lepší názornost jsou kromě odborné literatury využity i konkrétní vybrané příklady soudních rozhodnutí. Cílem diplomové práce je přiblížení institutu vyživovací povinnosti i laickému čtenáři, který není do dané problematiky příliš zasvěcen.

Začlenění institutu vyživovací povinnosti do právních řádů kdekoli na světě lze vnímat jako snahu státní moci o zachování řádné funkce rodiny bez finanční pomoci státu. Vyživovací povinnost je vázána výhradně na určitý vztah existující mezi dvěma osobami (povinným a oprávněným). Cílem zákonodárce je uspokojit potřeby oprávněné osoby nejprve za finanční pomoci osob, které jsou s oprávněným v rodinněprávním vztahu.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol, které jsou dále členěny a logicky na sebe navazují. Úvod práce je věnován vymezení stěžejních pojmů, jako je vyživovací povinnost, výživné a výživa, vývoji právní úpravy od roku 1811 až po současnost včetně aktuální mezinárodní a unijní úpravy. Dále jsou v práci vymezeny jednotlivé druhy vyživovací povinnosti a jejich vzájemný vztah. Závěr první kapitoly je věnován zásadám společným pro všechny druhy vyživovací povinnosti.

Hlavní část práce představují následující tři kapitoly, které se zaměřují na jednotlivé druhy vyživovací povinnosti, tj. vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely a registrovanými partnery. Tyto kapitoly se věnují především vzniku, rozsahu, výši a zániku jednotlivých druhů vyživovací povinnosti, ale také souvisejícím právním institutům a soudnímu řízení o určení výživného.

Diplomová práce se rovněž zaměřuje i na vyživovací povinnost v praxi. Nedílnou součástí jednotlivých kapitol jsou vybraná soudní rozhodnutí týkající se vyživovací povinnosti.

2 Vyživovací povinnost - obecně

Výživné je pohledávkou sui generis, která může vzniknout jen osobám, které jsou navzájem v určitém vztahu. Vyživovací povinnost naopak představuje závazek. Jde o zvláštní (rodinněprávní) případ zaopatřovacího závazku, pro který platí, že ačkoliv je založen zákonem, je zásadně věcí stran, jakým způsobem si mezi sebou upraví výkon vzájemných práv a povinností obsažených ve vyživovacím závazku. Strany vyživovacího závazku nejsou pojmenovány obecně jako věřitel a dlužník, ale zákon je pojmenovává slovy oprávněný (osoba, která má nárok na výživné) a povinný (osoba, která má vyživovací povinnost). Konkrétní okruh osob, které mohou být stranami tohoto závazku, vymezuje zákon ve vazbě na jednotlivé druhy vyživovací povinnosti (viz podkapitola 2.4). Obsahem vyživovacího závazku jsou relativní práva a povinnosti stran - vyživovací povinnosti povinného odpovídá právo oprávněného na plnění v podobě výživného. Sama vyživovací povinnost pak představuje povinnost něco dát, konat či dokonce něco strpět. Předmětem závazku je tedy určité plnění, které musí být majetkové povahy, což v širším významu znamená, že jde o penězi ocenitelné plnění. Nemusí se tedy vždy jednat o peněžité plnění, může jít o i nepeněžité plnění (např. umožnění bydlení, péče o oprávněného).¹

Účelem vyživovací povinnosti je zachování řádných funkcí rodiny jako základního celku společnosti, tj. zachování samoobslužnosti rodiny a uspokojování potřeb jejích členů. Obecně se má za to, že tento institut má správně fungovat i bez ingerence státní moci a zákonem stanovená pravidla mají být pouze odrazem pravidel, která společnost v rámci rodinného soužití aplikuje automaticky, přirozeně a bez hlubších úvah.²

2.1 Pojem vyživovací povinnost

V českém pozitivním právu není pojem vyživovací povinnost definován. Zákon je navíc v terminologii ohledně vyživovací povinnosti nejednotný. Kromě pojmu vyživovací povinnost využívá i dalších pojmů jako je výživa a výživné, které stejně jako vyživovací povinnost neobsahují žádnou legální

¹ Králíčková, Z., Telec, I., *Výživné v novém občanském zákoníku*. [online]. In: Bulletin advokacie, 31. 3. 2014, [cit. 21. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>.

² Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 2, § 794 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1637.

definici. Zákon rovněž důsledně nerozlišuje mezi těmito jednotlivými pojmy. Vyživovací povinnost je osobně-majetková povinnost, která existuje jen mezi určitými osobami, zpravidla spojenými poutem příbuzenství v přímé linii nebo poutem manželství, popř. poutem jiného statusového svazku.³ Jedná se o povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů. Nepředstavuje však jen hrazení výživy, ale i uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb.⁴

Výživné představuje konkrétní plnění poskytované na základě vyživovací povinnosti. Tradičně se jím rozumí určitý majetkový soubor věcí (peněžní i nepeněžní povahy) a jiných právních hodnot (osobní péče, péče o společnou domácnost), o kterých platí, že jsou penězi ocenitelné, jedna osoba je poskytuje druhé proto, aby ji vyživovala, tj. aby uspokojovala její životní potřeby.⁵

Pojem výživa bývá vykládán v užším smyslu jako zajištění nezbytných podmínek přežití, tj. uspokojení základních existenčních potřeb (stravy, oblečení a bydlení) a v širším smyslu jako zajištění dalších obvyklých podmínek existence, tj. uspokojení dalších odůvodněných potřeb vzhledem k charakteristikám individuality oprávněného.⁶

2.2 Vývoj právní úpravy od roku 1811 až po zákon o rodině

Na našem území se jedna z prvních zmínek o výživném objevila v Císařském patentu císaře Františka I. z roku 1811 vydaném pod č. 946/1811 Sb. z. s. (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, neboli Obecný občanský zákoník rakouský), který platil pro všechny země rakouského císařství. Tento zákoník komplexně upravoval manželské a rodinné poměry, zakotvoval i vyživovací povinnost otce ve vztahu k dětem, zejména k těm, které se narodily v manželství a v ustanovení § 154 obsahoval i vyživovací povinnost dětí vůči svým rodičům. Podle tohoto ustanovení platilo, že pokud upadnou rodiče v nouzi, jsou děti povinny je slušně vyživovat. Tento zákoník byl roku 1918 přejat recepční normou č. 11/1918 Sb. z. a n. do československého právního řádu a platil až do roku 1950. V roce 1930 přijalo Národní shromáždění zákon č. 4/1931 Sb. z. a n., na ochranu

³ Zuklínová, M., Dvořák, J., Švestka, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2 - Díl druhý: Rodinné právo*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7478-937-3, str. 125.

⁴ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 29.

⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 563.

⁶ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 2, § 794 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1643.

osob oprávněných požadovati výchovu, výživu nebo zaopatření (tzv. alimentární zákon), který rovněž platil až do roku 1950. V tomto zákoně byla mimo jiné zakotvena všeobecná zásada, že: „*Kdo je právně zavázán vyživovati, vychovávat nebo zaopatřiti jiného a nemá jmění nebo stálých příjmů, aby z nich mohl úplně uhraditi potřebný náklad, je povinen vykonávati podle možnosti a podle svých schopností takovou činnost, aby z jejího výtěžku mohl řádně dostáti tomuto svému závazku.*“.⁷ Alimentární zákon obsahoval i ustanovení o sankci pro situace, kdy povinný úmyslně či z hrubé nedbalosti neplnil svoji vyživovací povinnost. V takovém případě mohl být povinný potrestán soudem za přestupek tuhým vězením od jednoho týdne do šesti měsíců, vedle tohoto trestu mu měla být uložena i ztráta volebního práva do obcí.

V roce 1949 byl Národním shromážděním České republiky schválen zákon o právu rodinném (č. 265/1949 Sb.), ve kterém byla upravena především vyživovací povinnost mezi příbuznými v přímém pokolení a dále povinnost dětí přispívat podle potřeby na výživu rodiny, pokud měly příjmy a žily ve společné domácnosti s rodiči. Ani v tomto zákoně však nebyla upravena vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely, avšak najdeme v něm zmínku o vyživovací povinnosti manželů po rozvodu. Ustanovení § 34 upravovalo tuto vyživovací povinnost následovně: „*Pokud rozvedený manžel, který není rozvodem vinen, není sám s to uspokojit své osobní potřeby, může žádat na druhém manželu, třebas také nevinném, aby mu na jejich uspokojení poskytoval úhradu podle svých výdělečných a majetkových možností*“.⁸ *Jsou-li rozvodem vinni manželé oba, může soud uvedenou úhradu přiznat i manželu vinnému.*“.⁹ S účinností od 1. 4. 1964 byl zákon o právu rodinném nahrazen zákonem o rodině (č. 94/1963 Sb.). Tento zákon platil až do 31. 12. 2013. Zákon o rodině již obsahoval právní úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely. V průběhu své existence byl několikrát novelizován, přičemž některé z novel rozšířily výživné na další skupiny osob, zejména na vzdálenější příbuzné a neprovdanou matku dítěte.¹⁰

⁷ § 1 zákona č. 4/1931 Sb. z. a n., na ochranu osob oprávněných požadovati výživu, výchovu nebo zaopatření. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁸ § 34 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. In: Sbíрка zákonů. 7. 12. 1949. ISSN: 1211-1244.

⁹ § 34 odst. 2 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. In: Sbíрка zákonů. 7. 12. 1949. ISSN: 1211-1244.

¹⁰ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 16- 17.

2.3 Vyživovací povinnost v současné právní úpravě

Právní úprava vyživovací povinnosti se neustále vyvíjí. Jak vyplývá z předcházející podkapitoly, postupem času docházelo k rozšiřování jednotlivých druhů vyživovací povinnosti, ale rovněž i ke změnám předpokladů, na základě kterých dochází ke vzniku jednotlivých druhů vyživovací povinnosti. V současné době nalezneme v právním řádu nejen úpravu vyživovací povinnosti na vnitrostátní úrovni, ale najdeme zde i prameny na úrovni mezinárodní a unijní.

2.3.1 Vnitrostátní prameny práva

2.3.1.1 Hmotněprávní úprava

Současná hmotněprávní úprava vyživovací povinnosti je po rekonstrukci soukromého práva obsažena především v občanském zákoníku (č. 89/2012 Sb.), který byl přijat v roce 2012 a vstoupil v účinnost 1. 1. 2014. Tento zákon zrušil jednak předchozí občanský zákoník z roku 1964 (č. 40/1964 Sb.), ale rovněž již zmíněný zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.). Rodinné právo, které bylo z občanského zákoníku v roce 1949 vyčleněno zákonem o právu rodinném (č. 265/1949 Sb.), se tak opět stalo nedílnou částí obecného soukromého (občanského) práva. Právní úprava rodinného práva obsažená v o.z. nepřinesla žádné zásadní změny, neboť do značné míry převzala původní právní úpravu ze zákona o rodině.

Rodinnému právu je v o.z. věnována část druhá, která je členěna na tři hlavy - manželství (hlava I), příbuzenství a švagrovství (hlava II) a poručenství a jiným formám péče o dítě (hlava III). Úpravu vyživovací povinnosti pak v rámci zmíněné části o.z. nenalezneme na jednom místě, neboť je oproti předcházející právní úpravě značně roztržena. Zákon o rodině obsahoval komplexní úpravu výživného v části třetí (§ 85 - § 103 zákona o rodině), kdežto v občanském zákoníku je obecná úprava vyživovací povinnosti a výživného mezi rodiči a dětmi, předky a potomky umístěna v hlavě II v ustanoveních § 910 - § 923 o.z. Právní úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi rozvedenými manžely pak nalezneme v hlavě I týkající se manželství. Vyživovací povinnost mezi manžely je upravena v rámci povinností a práv manželů v ustanovení § 697 o.z. Výživné mezi rozvedenými manžely je pak upraveno v části věnující se zániku manželství, konkrétně pak v oddíle, který upravuje následky zániku manželství. Jedná se o ustanovení § 760 až 763 o.z. Další ustanovení obsahující úpravu vyživovací povinnosti jsou § 956 - 957 o.z., která upravují vyživovací povinnost v případě, kdy je dítě svěřeno do péče jiné osoby, a § 961 o.z., které stanoví, že

vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti trvá i při svěřeni dítěte do pěstounské péče. Právo některých osob na zaopatření je pak upraveno v části třetí, hlavě III věnující se dědickému právu.

Při vymezení právní úpravy vyživovací povinnosti obsažené v o.z. se však nelze omezit jen na ta ustanovení, která výslovně upravují vyživovací povinnost, ale je třeba přihlídnout i k první Obecné části o.z., a to zejména k základním zásadám, výkladovým a aplikačním pravidlům, klíčovým institutům týkajících se osobnosti člověka, jeho rodiny a rodinného života, ale také k dalším institutům jako jsou započtení, promlčení, prekluze aj.

Do občanského zákoníku nebyla včleněna úprava vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery a bývalými registrovanými partnery, i přestože se z věcného záměru nového kodexu soukromého práva podávalo, že problematika svazků osob téhož pohlaví bude začleněna do části druhé občanského zákoníku. V průběhu legislativních prací však byla tato úprava z legislativně-politických důvodů vypuštěna a zůstala nadále upravena v samostatném zákoně,¹¹ kterým je zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (č. 115/2006 Sb.). Dle ustanovení § 3020 o.z. se však ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů použijí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.¹² Zákon o registrovaném partnerství byl přijat po značných politických debatách a antidiskriminačním hnutí. S účinností od 1. 7. 2006 je tak umožněno uzavírat svazky osobám stejného pohlaví. Vzájemná vyživovací povinnost registrovaných partnerů za trvání partnerství i po jeho skončení je v tomto zákoně upravena srovnatelným způsobem, jakým byla upravena vyživovací povinnost manželů a rozvedených manželů v zákoně o rodině.¹³ Konkrétně je tento institut upraven v části první hlavy IV v ustanoveních §10 až 12 zákona o registrovaném partnerství.

Právní řád pamatuje i na trestní postih v důsledku neplnění vyživovací povinnosti, kdy v ustanoveních § 196 a 197 trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.) upravuje skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné vyživovací povinnosti.

¹¹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphálová, L. a kol., *Rodinné právo*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, ISNB 978-80-7400-644-9, str. 13.

¹² § 3020 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

¹³ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 17.

2.3.1.2 Procesní úprava

Procesní úprava vyživovací povinnosti není v českém právním řádu upravena komplexně v jednom zákoně. Základní právní úprava, podle které soud postupuje v případě, že rozhoduje o určení vyživovací povinnosti, je obsažena v občanském soudním řádu (č. 99/1963 Sb.). Tento zákon obsahuje obecnou úpravu, podle které soud postupuje vždy, pokud zvláštní zákon neobsahuje odlišnou úpravu. Takovým zvláštním zákonem, který upravuje řízení ve věci vyživovací povinnosti, je zákon o zvláštním řízení soudním (č. 292/2013 Sb.). Podle tohoto zákona soud postupuje v případě, že rozhoduje o výživném nezletilého dítěte.

V souvislosti s procesní právní úpravou je třeba zmínit i zákon o mediaci a změně některých zákonů (č. 202/2012 Sb.), který poprvé nastavil v českém právním řádu pravidla pro provádění mediace a stanoví rámec pro mimosoudní, alternativní, způsob řešení sporů, který se osvědčil v zahraničí.¹⁴ Mediací se rozumí postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.¹⁵ Zákon o mediaci se v ustanovení § 2 písm. b) výslovně zmiňuje o rodinné mediaci, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů. Manželé (registrovaní partneři) tak mohou svůj konflikt týkající se vyživovací povinnosti (rozvedených) manželů (registrovaných partnerů) vyřešit mimosoudně za pomoci mediace, ať již v rámci řešení sporu o rozvod (zrušení partnerství) či mimo něj.

Právní řád České republiky upravuje i situace, kdy povinný vyživovací povinnost stanovenou pravomocným rozhodnutím soudu dobrovolně neplní. V takovém případě se oprávněný může obrátit na soud s návrhem na výkon vyživovací povinnosti. Postup při výkonu povinnosti upravuje kromě výše zmíněného občanského soudního řádu i zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (č. 120/2001 Sb.). Do exekučního řádu byl v roce 2013 oproti o.s.ř. zařazen nový způsob

¹⁴ Doležalová, M., Hájková, Š., Potočková, D., Štändera, J., *Zákon o mediaci. Komentář*. [online], 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, [cit. 23. 2. 2019]. ISBN 978-80-7400-458-2. Dostupné z: www.beck-online.cz.

¹⁵ § 2 písm. a) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů. In: Sbirka zákonů. 2. 5. 2012. ISSN: 1211-1244.

k provedení exekuce, a to exekuce pozastavením řídičského oprávnění (§ 71a exekučního řádu).

2.3.2 Mezinárodní a unijní prameny práva

Nejen v případě právní úpravy vyživovací povinnosti, ale také ve věcech manželství, rozvodu manželství, registrovaného partnerství a jeho zrušení neexistuje žádná komplexní mezinárodní ani unijní právní úprava, neboť úprava těchto právních institutů vychází v každém státě především z jeho společenských a kulturních aspektů. Z tohoto důvodu není možné právní úpravu v této oblasti jakkoli unifikovat. I přesto se na mezinárodní i unijní úrovni objevují určité snahy o sblížení právní úpravy jednotlivých států.

Úmluvy, které obsahují právní úpravu vyživovací povinnosti a práva na výživné, se týkají především uznání a vykonatelnosti rozhodnutí v této právní oblasti. Jedná se například o Úmluvu o vymáhání výživného v cizině, která byla podepsána v roce 1956 v New Yorku. Tato Úmluva byla ve vztahu mezi smluvními státy nahrazena Úmluvou o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem, která byla přijata v roce 1958 v Haagu. Další úmluva týkající se uznání a vykonatelnosti rozhodnutí byla přijata rovněž v Haagu, tentokrát v roce 1973, konkrétně se jedná o Úmluvu o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti, která byla vyhlášena vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 132/1976 Sb.. Stejně jako první zmíněná Úmluva i následující Úmluvy byly ve vztahu mezi smluvními státy nahrazeny, a to Úmluvou o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovací povinnosti vyplývajících z rodinných vztahů, která byla podepsána v roce 2007 v Haagu. Tato Úmluva byla schválena v rámci Evropské unie rozhodnutím Rady ze dne 9. 6. 2011 (Úřední věstník, L 192, 22. 7. 2011, s. 51-70). V rámci Evropské unie byl rovněž přijat i Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. Tento Protokol byl stejně jako poslední zmíněná Úmluva podepsán v roce 2007 v Haagu (Úřední věstník, L 331, 16. 12. 2009, s. 19-23).

Od vstupu České republiky do Evropské unie, tj. 1. 5. 2004, jsou pro Českou republiku a její občany rovněž závazné i prameny práva Evropské unie. Jedná se především o primární právo Evropské unie a ze sekundárního práva o nařízení a směrnice. Právo Evropské unie má obecně přednost před zákony ČR. Vyživovací povinnosti se týká zejména nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne

18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. V roce 2016 bylo v rámci Evropské unie přijato nařízení Rady (EU) 2016/1103 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství, které nabylo účinnosti dne 29. 1. 2019. Z působnosti tohoto nařízení je však výslovně v čl. 1 odst. 2 písm. c) vyloučena úprava vyživovací povinnosti mezi manžely a je odkázáno na výše uvedeného nařízení Rady (ES) č. 4/2009.

Právní úpravu rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí nejen ve věcech vyživovací povinnosti obsahuje mimo výše zmíněné úmluvy i vnitrostátní právní úprava v zákoně o mezinárodním právu soukromém (č. 91/2012 Sb.). V ustanovení §47 odst. 3 tohoto zákona je stanoveno, že pro řízení o vyživovací povinnosti mezi manžely a mezi bývalými manžely se pravomoc českých soudů určuje podle přímo použitelného předpisu Evropské unie.¹⁶ Tento zákon dále stanoví, že vyživovací povinnost mezi manžely i rozvedenými manžely se řídí právním řádem určeným podle mezinárodní smlouvy, jejíž použití stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie.¹⁷ Přímo použitelným předpisem Evropské unie rozumí zákon o MPS výše zmíněné Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, které v čl. 15 stanoví, že rozhodné právo se v členských státech, které jsou vázány Haagským protokolem ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti (dále jen „Protokol“) určuje v souladu s tímto Protokolem. Volbu rozhodného práva pak upravuje čl. 7 a 8 Protokolu. Manželé či bývalí manželé mohou pro konkrétní řízení v určitém státě před zahájením řízení zvolit právo tohoto státu. Jinak mohou kdykoliv za rozhodné právo zvolit právo státu, jehož státní příslušnost má některá ze stran v okamžiku určení; právo státu, v němž má některá ze stran místo obvyklého pobytu v okamžiku určení; právo určené stranami jako rozhodné právo pro jejich majetkové poměry, nebo právo, které se ve skutečnosti pro jejich majetkové poměry použije; právo určené stranami jako rozhodné právo pro jejich rozvod nebo rozluky, nebo právo, které se ve skutečnosti pro jejich rozvod

¹⁶ § 47 odst. 3 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. In: Sbíрка zákonů. 25. 1. 2012. ISSN: 1211-1244.

¹⁷ § 49 odst. 2 a § 50 odst. 4 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. In: Sbíрка zákonů. 25. 1. 2012. ISSN: 1211-1244.

nebo rozluku použije.¹⁸ Pokud si strany rozhodné právo nezvolí, postupuje se podle práva státu obvyklého pobytu oprávněného z výživného (čl. 3 Protokolu). Protokol v čl. 14 obsahuje i hmotněprávní ustanovení, které určí, že při stanovení výše výživného soud zohlední potřeby oprávněného a finanční možnosti povinného a stejně tak musí zohlednit i jakoukoli náhradu přiznanou oprávněnému namísto pravidelného vyplacení výživného, a to i pokud rozhodné právo stanoví jinak.

2.4 Druhy vyživovací povinnosti a její úrovně

Vyživovací povinnost je zákonem upravena jen mezi několika taxativně vymezenými subjekty. Především se jedná o vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, a naopak vyživovací povinnost dětí ke svým rodičům. Dále zákon upravuje vyživovací povinnost mezi manžely a rozvedenými manžely a právo na výživné a úhradu některých nákladů neprovdané matce, resp. těhotné ženě proti otci jejího dítěte. Dalším druhem vyživovací povinnosti je výživné mezi registrovanými partnery, resp. bývalými registrovanými partnery, a vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými. Zvláštním druhem vyživovací povinnosti, který byl zakotven v současné době účinným občanským zákoníkem, je právo některých osob na zaopatření, které je upraveno v rámci dědického práva. Zákon naopak neupravuje vyživovací povinnost mezi nesezdanými páry, tj. mezi druhem a družkou, mezi sourozenci, nebo mezi osobami sešvagřenými aj.

Zákon kromě výše uvedených druhů vyživovací povinnosti rozlišuje čtyři úrovně vyživovací povinnosti, a to stejnou životní úroveň, slušnou výživu, přiměřenou výživu a nutnou výživu. Stejná životní úroveň se uplatňuje u vyživovací povinnosti manželů, registrovaných partnerů, dětí a rozvedených manželů (bývalých partnerů) v případě tzv. sankčního výživného. Slušná výživa musí být splněna u rodičů, vůči kterým mají vyživovací povinnost jejich děti. Slušná výživa je méně než stejná životní úroveň, ale více než přiměřená výživa. Ta je požadována u vyživovací povinnosti rozvedených manželů, registrovaných partnerů po zrušení partnerství, ale také pro výživu neprovdané matky dítěte, k níž je povinován otec. Je sice omezenější než slušná výživa, avšak neslouží jen k pokrytí základních či zcela nezbytných potřeb. Poslední úroveň je nutná výživa, která zákon požaduje pro vzájemnou vyživovací povinnost příbuzných a v rámci

¹⁸ čl. 8 odst. 1 Haagského protokolu ze dne 23. 11. 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. Dostupný z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0941&from=CS>

zaopatření v případě smrti. Nutná výživa zahrnuje uspokojování všech odůvodněných potřeb oprávněného, avšak pouze v nutném rozsahu.¹⁹

2.5 Pořadí vyživovací povinnosti

Zákon upravuje pravidla přednosti jednotlivých druhů vyživovací povinnosti tam, kde dochází k jejich konkurenci, jejich souběhu. Jedná se o rozvinutí teze, že priorita vyživovací povinnosti je závislá na stupni (blízkosti) statusového (rodinněprávního) poměru. Ustanovení § 910 o.z. stanoví tři základní kritéria pořadí vyživovací povinnosti. První pravidlo se týká práva dětí na výživné. Rodiče mají vůči dítěti vyživovací povinnost před prarodiči, případně před praprarodiči. Druhé pravidlo stanoví, vyživovací povinnosti generačně bližších příbuzných má přednost před vyživovací povinností vzdálenějších příbuzných. Ta nastupuje pouze tehdy, kdy bližší příbuzní nemohou svou vyživovací povinnost plnit. Nemožnost plnění se posuzuje ve smyslu schopností, možností a majetkových poměrů povinného. Posledním pravidlem pro přednost vyživovací povinnosti, které se netýká poměru rodičů a dítěte, je, že vyživovací povinnost potomků předchází vyživovací povinnosti předků.²⁰ V případech, kdy by ve vztahu k oprávněnému mělo vyživovací povinnost více osob, posoudí se rozsah jednotlivých povinností dle schopností, možností a majetkových poměrů každého z nich ve vztahu k schopnostem, možnostem a majetkových poměrů ostatních povinných (§ 914 o.z.).

Ustanovení o vyživovací povinnosti mezi manžely dále stanoví, že vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.²¹ Stejně tak i zákon o registrovaném partnerství stanoví (§ 10 odst. 3), že vyživovací povinnost registrovaných partnerů za trvání jejich partnerství předchází vyživovací povinnosti dětí. Vyživovací povinnost mezi manžely, případně registrovanými partnery za trvání registrovaného partnerství, rovněž předchází i vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely či bývalými registrovanými partnery. Toto pravidlo je dovozeno ze skutečnosti, že právo na výživné rozvedeného manžela a bývalého registrovaného partnera zaniká

¹⁹ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 32 - 33.

²⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 562.

²¹ § 697 odst. 1, věta druhá zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

v případě, kdy oprávněný bývalý manžel nebo partner uzavře nové manželství, partnerství, nebo vstoupí do obdobného svazku.

2.6 Společná pravidla pro vyživovací povinnosti

Pro veškeré druhy vyživovací povinnosti platí několik společných základních pravidel. Vyživovací povinnost vzniká ze zákona splněním zákonem stanovených předpokladů. Základem pro vznik a trvání vyživovací povinnosti je statusový poměr mezi oprávněnou a povinnou osobou, ať již vychází z příbuzenského vztahu, manželství či jiného obdobného svazku. Další zásadní podmínkou pro přiznání výživného je na jedné straně neschopnost oprávněného se samostatně živit a zároveň na straně druhé schopnost povinného poskytovat výživné. Předpoklad neschopnosti oprávněného se samostatně živit však nemusí být splněn vždy. Existují některé výjimky, např. vyživovací povinnosti mezi manžely či tzv. sankční výživné v případě rozvedených manželů či bývalých partnerů. Přiznání výživného není omezeno věkem oprávněné ani povinné osoby.

Pro přiznání výživného je také velmi důležité, že nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Situace, v jakých by se mohlo jednat o rozpor s dobrými mravy, jsou specifikovány u jednotlivých druhů vyživovací povinnosti.

2.6.1 Rozsah a výše výživného

Rozsah vyživovací povinnosti vyplývá přímo ze zákona. U jednotlivých druhů vyživovací povinnosti se tento rozsah může lišit (k tomuto blíže podkapitola 2.4). Oprávněný se s povinným může dohodnout i na jiném rozsahu, než stanoví zákon. V případech, kdy není vyživovací povinnost ze strany povinného plněna dobrovolně a oprávněný se musí se svým nárokem obrátit na soud, nechává se dle českého práva stanovení konkrétní výše výživného v zákonem určeném rozsahu vyživovací povinnosti na uvážení soudu. Pro některé druhy vyživovací povinnosti (výživné manžela, rozvedeného manžela, aj.) však platí, že soud je vázán částkou uvedenou v návrhu a nesmí oprávněnému přisoudit více než požaduje. Návrhu však může vyhovět pouze částečně, tzn., že může oprávněnému přisoudit nižší částku, než jakou oprávněný v návrhu požaduje. Soud v každém individuálním případě musí při stanovení výše výživného zohlednit rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry a stejně tak i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinné osoby (§ 913 odst. 1 o.z.). Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného se zkoumá také, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího

zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, případně zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Stejně tak se přihlédne k tomu, zda povinný o oprávněného osobně pečuje a v jaké míře tak činí, popř. i k péči o rodinnou domácnost.²²

V některých zemích naopak právní úprava obsahuje podrobný návod pro stanovení výživovací povinnosti, nebo stanoví výši výživného procentem z příjmu. Jedná se například o Rakousko při stanovení výživného na nezletilé dítě, nebo o právní úpravu v Německu, kde se stanoví výše výživného na děti procentem z příjmu - tzv. Düsseldorfské tabulky. Slovenská právní úprava pak stanovuje minimální výši výživného, kterou musí rodič přispívat na nezaopatřené dítě. Snaha o vypracování tabulek pro stanovení výživného se projevila i v České republice. „*Již značně dlouhou dobu (totiž již od prvních úvah o legislativní změně zákona o rodině po r. 1989) se lze setkat s návrhy na zakotvení tabulek, vzorců nebo klíčů, které by měly zjednodušit rozhodování soudů o výživném. Stejně naléhavé, jako jsou tyto návrhy, jsou i argumenty jejich odpůrců. Vzhledem k současné, dosud ne zcela urovnané ekonomickosociální situaci, se značnými rozdíly mezi jednotlivými regiony státu, jakož i mezi městskými a venkovskými oblastmi, bylo by spíše vhodné doporučit soudům, aby ony samy, shledají-li takovou potřebu, se pokusily pro místo, ve kterém působí, takové tabulky, vzorce nebo klíče vytvořit. Lze očekávat, že právě tento přístup by zaručil, že výše výživného by odpovídala místním podmínkám, a to nejen po stránce majetkových poměrů povinného, ale i v rovině odůvodněných potřeb oprávněného.*“²³ Výsledkem tohoto snažení je doporučující tabulka pro stanovení výše výživného na nezaopatřené děti, kterou vypracovala expertní skupina Ministerstva spravedlnosti ČR. Tato tabulka není právně závazná, ale má pouze orientační charakter, konečné rozhodnutí se vždy nechává na úvaze soudu.

2.6.2 Splatnost výživného

Splatnost výživného upravuje občanský zákoník v ustanovení § 921 odst. 1. Ustanovení se aplikuje na všechny druhy výživovací povinnosti. Výživné je zásadně dlouhodobé a opakující se plnění. Zákonné pravidlo stanoví, že se výživné plní zásadně v pravidelných dávkách, které jsou splatné vždy

²² § 913 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbirka zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

²³ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)* [online], 3. 2. 2012 [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

na měsíc dopředu. Úprava splatnosti výživného je dispozitivní právní úpravou, neboť podle výslovné dikce zákona se oprávněný s povinným mohou dohodnout jinak a stejně tak i soud může rozhodnout jinak, shledá-li proto určitý důvod.²⁴ Vyživovací povinnost je například možné splnit jednorázovou platbou pro určité období, nebo jednorázovým plněním (tzv. odbytné), kdy právo na výživné do budoucna zcela zaniká.

2.6.3 Úroky z prodlení

Přiznání úroků z prodlení z výživného bylo v minulosti často diskutovanou a spornou otázkou. Většina odborné veřejnosti přiznání úroků zcela odmítala, naopak někteří se přikláněli k tomu, že výživné je pohledávka, a proto je možné z výživného požadovat úroky z prodlení. Touto problematikou se zabývaly i soudy při své rozhodovací praxi. Ty se k přiznání úroků z prodlení z výživného stejně jako většina odborné veřejnosti stavěly odmítavě. I Ústavní soud ve své rozhodovací praxi akceptoval argumentaci soudů poukazující na to, že nárok na úroky z prodlení v řízení o určení výživného nevzniká. Nejvyšší soud se k dané problematice opětovně vyjádřil i po přijetí nového občanského zákoníku (č. 89/2012 Sb.) ve stanovisku ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. Cpjn 204/2012, ve kterém i nadále odmítal přiznání úroků z prodlení, rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti.

Problematiku přiznání úroku z prodlení z výživného postavila najisto až novela občanského zákoníku (zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony), která umožňuje oprávněné osobě požadovat po osobě povinné, která je v prodlení s placením výživného, uhrazení úroku z prodlení (§ 921 odst. 2 o.z.). Tato novela nabyla účinnosti 28. 2. 2017. Otázkou zůstává, od kdy nárok na úroky z prodlení vzniká, resp. od kdy je může oprávněná osoba požadovat. Vzhledem k tomu, že přechodná ustanovení novely k této otázce nic neuvádí, je přijímán výklad, že úroku z prodlení z výživného se lze domáhat nejdříve od účinnosti zákona č. 460/2016 Sb., tj. od 28. 2. 2017, a to i z dlužných splátek výživného, ohledně nichž došlo k prodlení před nabytím účinnosti novely. V případě přijetí výkladu, že je možné požadovat úroky z prodlení z dlužných splátek zpětně (za dobu před účinností předmětné novely), je třeba také přihlídnout k promlčení jednotlivých splátek výživného, neboť pokud povinný namítne promlčení splátky

²⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 600.

výživného, nelze z této splátky přiznat úrok z prodlení (k promlčení viz podkapitola 2.6.7).²⁵

2.6.4 Započtení

Započtení je jedním z právních způsobů zániku závazků, které spočívá v tom, že osoby mající vůči sobě navzájem pohledávky s plněním stejného druhu, každá z nich může svoji pohledávku započíst proti pohledávce druhé strany. Tyto pohledávky pak zanikají v tom rozsahu, ve kterém se vzájemně kryjí. Započtení není možné proti pohledávce výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný (§ 1988 odst. 1 o.z.). U ostatních druhů vyživovací povinnosti mimo registrovaných partnerů lze podle stávající právní úpravy, stavějící na autonomii vůle, lze pohledávky za výživným započíst jednostranně i dohodou, a to i proti pohledávkám jiného druhu než z titulu výživného. Zákon nestanoví formu dohody ani jednostranného jednání, které směřuje k započtení.²⁶ V případě (bývalých) registrovaných partnerů zákon výslovně stanoví, že započtení je možné pouze dohodou (§ 12 odst. 4 zákona o registrovaném partnerství).

2.6.5 Postoupení pohledávky výživného

Pohledávku nebo její část lze obecně smlouvou postoupit jiné osobě i bez souhlasu dlužníka. Postoupení pohledávky výživného je však diskutovanou otázkou. Ze zákona nepostupitelnost pohledávky výživného přímo explicitně neplyne. Ustanovení § 1881 odst. 2 o.z. pouze stanoví, že nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí. Dále zákon stanoví, že smrtí zaniká právo, které je spojeno s osobou věřitele (§ 2009 o.z.). Část doktríny se tak domnívá, že pohledávka výživného postupitelná není. Jiní naproti tomu zastávají názor, že je-li pohledávka výživného splatná a konkrétně kvantifikovatelná, zákaz postoupení se neuplatní. K dané problematice se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém stanovisku ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. Cpjn 204/2012. „*Vyživovací povinnost a právo na výživné i po 1. 1. 2014 zůstávají majetkovým právem, neztrácí však současně svojí osobní povahu. Vznikají přímo ze zákona (§ 910 odst. 1 o. z.), nelze je smluvně převést na jiného a zanikají smrtí oprávněného či povinného, případně osvojením oprávněného (§ 833 odst. 1 o. z.). Zachovávají*

²⁵ Grygar, J., *Úrok z prodlení z výživného a insolvenčního řízení*. [online]. In: Bulletin advokacie, 17. 10. 2017, [cit. 23. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/urok-z-prodleni?browser=mobi>.

²⁶ Králíčková, Z., Telec, I., *Výživné v novém občanském zákoníku*. [online]. In: Bulletin advokacie, 31. 3. 2014, [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>.

si tak i nadále specifika rodinněprávního institutu (včetně trestněprávní sankce, předběžné vykonatelnosti, zařazení mezi přednostní pohledávky), a to navzdory tomu, že jsou systematicky řazeny mezi jiné soukromoprávní pohledávky.“²⁷ Nejvyšší soud ČR se tak přiklonil k názoru, že vyživovací povinnost a právo za současné právní úpravy nelze smluvně převést na jiného. Postoupení pohledávky výživného je v některých zahraničních úpravách běžnou praxí. Při správném nastavení tohoto institutu může docházet ke zlepšení pozice oprávněného, který by nebyl nucen vést exekuční řízení.²⁸ Osobně bych se přiklonila k názoru, že pohledávka na výživné je postupitelná, pokud byla přiznána pravomocným soudním rozhodnutím a je splatná.

2.6.6 Přejedná nároku na výživné

Jak již bylo uvedeno výše, právo na výživné a stejně tak vyživovací povinnost, jsou vázány výlučně na osobu oprávněného či povinného. Jde o právo a povinnost osobní povahy. V případě, že oprávněný nebo povinný zemře, nárok na výživné a stejně tak i povinnost jej poskytnout přechází na dědice pouze v případě, že byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (srov. § 1475 odst. 2 o.z.). Do pozůstalosti tak spadá výživné v rozsahu, v jakém bylo uplatněno u soudu, resp. soudem přiznáno, nebo v rozsahu, ve kterém povinný svůj dluh uznal.²⁹ Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2128/2003, ve kterém dospěl k následujícímu závěru. *„Vyživovací povinnost a tomu odpovídající právo na výživné obecně může vzniknout jen osobám, které jsou navzájem v určitém vztahu. Je právem majetkovým, se zřetelem k již uvedené vazbě osoby oprávněné a povinné výživou je však osobním právem, které ve smyslu ust. § 579 odst. 1 obč. zák. zaniká smrtí oprávněného i smrtí povinného (§ 104 zák. o rodině). Smrt osoby oprávněné ani povinné výživou však nemá vliv na dávky výživného splatné ku dni smrti. Mohou být předmětem dědictví, neboť jako dluh či pohledávka přecházejí na právní nástupce zemřelého.“³⁰ Z výše uvedeného tak lze dovodit, že z odborné literatury i soudní*

²⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. Cpjn 204/2012.

²⁸ Ministerstvo spravedlnosti. *Analýza aktuálních otázek výživného*. In: www.justice.cz [online], 17. 5. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/724488/Anal%C3%BDza_V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9.pdf/93c70207-570a-4e7c-886a-0f7d208cc6fb.

²⁹ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 2, § 794 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1644.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2128/2003.

praxe vyplývá, že vyživovací povinnost i právo na výživné zanikají smrtí. Výjimkou jsou však jednotlivé splátky výživného, které jsou ke dni smrti splatné, neboť ty nezanikají, ale stávají se součástí dědictví jako aktivum či pasivum.

2.6.7 Promlčení práva

Posledním společným pravidlem, které se vztahuje ke všem druhům vyživovací povinnosti, je úprava promlčení. Právo na výživné je právem, které se nepromlčuje. Promlčení se však vztahuje na jednotlivé splátky výživného, pro které se uplatní obecná promlčecí lhůta, tj. 3 roky. Tato lhůta se v případě přiznání práva pravomocným rozhodnutím soudu prodlužuje na 10 let a počíná běžet ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno. Promlčením však právo nezaniká, ale pouze se oslabuje. Uplynutím promlčecí lhůty se promlčený dluh, tedy jednotlivé splátky výživného mění na tzv. naturální obligaci. K promlčení nároku se nepřihlíží z úřední povinnosti, pokud ale povinná osoba vznese námitku promlčení, nemůže ji soud uložit povinnost dluh splnit. Povinná osoba může splnit promlčený dluh dobrovolně, pokud tak učiní, nelze požadovat dluh po oprávněné osobě zpět, neboť se v takovém případě ze strany oprávněné osoby nejedná o bezdůvodné obohacení.

3 Vyživovací povinnost mezi manžely

3.1 Manželství a s ním spojené vzájemné povinnosti a práva manželů

Pro účely vyživovací povinnosti mezi manžely je podstatné nejprve vymežit nejen pojem manželství a jeho vznik, ale také jeho základní účel a vzájemné povinnosti a práva manželů. Následně je důležitý i zánik manželství, se kterým souvisí i zánik vyživovací povinnosti mezi manžely.

3.1.1 Manželství

Manželství je zákonem definováno jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonným způsobem. Jeho hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.³¹

Právní úprava manželství je v českém právním řádu úpravou kogentní. Občanský zákoník stanoví dvě formy vzniku manželství - občanský neboli civilní sňatek a církevní sňatek. Formální podmínky pro vznik manželství jsou stanoveny v ustanovení § 656 o.z. Sňatečný obřad musí být slavnostní a veřejný. Snoubenci musí svobodným a úplným souhlasným projevem vyjádřit svou vůli, ze které vyplývá, že spolu vstupují do manželství. Sňatečnému obřadu musí být rovněž přítomni dva svědci. Aby mohlo dojít ke vzniku manželství, musí mít oba snoubenci právní způsobilost uzavřít manželství. Způsobilost uzavřít manželství má každý, pokud mu v tom nebrání zákonná překážka (§ 671 o.z.). Ostatní jednání, která se při uzavírání manželství běžně odehrávají, nemají na vznik manželství a jeho následnou existenci žádný vliv. Ať už se jedná o výměnu snubních prstenů, novomanželský polibek, aj. jde pouze o zvyky, které se postupem času mezi lidmi ustálily, avšak z právního hlediska nemají žádný význam. Pokud se tak snoubenci, kteří splní veškeré zákonné podmínky pro vznik manželství, rozhodnou, že si při sňatečním obřadu nebudou vyměňovat snubní prsteny, nebude mít toto jejich rozhodnutí vliv na existenci jejich manželství.

Pokud nejsou splněny veškeré základní předpoklady pro vznik manželství, ať už se jedná o formální podmínky či o způsobilost uzavřít manželství, manželství buď nevznikne vůbec (zdánlivé manželství), nebo takové manželství může být soudem prohlášeno za neplatné, a to i bez návrhu oprávněné osoby. Překážkou, pro kterou manželství nelze uzavřít, může být např. nedostatek věku či omezení svéprávnosti v oblasti sňatečního jednání, existence jiného manželství,

³¹ § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

registrovaného partnerství či obdobného svazku, překážka příbuzenství nebo vztah závislosti, omyl v povaze sňatečného jednání či v totožnosti snoubence, aj.³²

V případě, že jsou splněny veškeré zákonné předpoklady pro vznik manželství, vzniká manželství souhlasným projevem vůle obou snoubenců, nikoliv až zápisem do matriky.

3.1.2 Vzájemné povinnosti a práva manželů

Uzavřením manželství vznikají oběma manželům vzájemné povinnosti a práva. V českém právním řádu je manželství založeno především na zásadě rovnosti. Každý z manželů má rovné povinnosti a rovná práva (§ 687 odst. 1 o.z.). Zásada rovnosti povinností a práv manželů je rozvinutím ústavní zásady o rovnosti před zákonem bez ohledu na pohlaví. Rovnost mezi manžely vyplývá rovněž i z Protokolu 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Základní povinnosti a práva manželů můžeme rozdělit do dvou (popř. třech) základních skupin. První skupinou jsou povinnosti a práva osobního charakteru, která jsou v občanském zákoníku vyjádřena především v § 687 odst. 2, který stanoví, že manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrní, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.³³ Dále se jedná o vzájemnou informační povinnost manželů (bližší podkapitola 3.1.2.2). Druhou skupinou jsou povinnosti a práva majetkového charakteru, kam řadíme především manželské právo majetkové, vyživovací povinnost mezi manžely, vzájemné zastupování mezi manžely, povinnost hradit náklady rodinné domácnosti a právo dědit. Někteří autoři odborné literatury rozlišují ještě třetí skupinu vzájemných povinností a práv manželů osobně-majetkového charakteru, kam teorie řadí některé z povinností a práv majetkového charakteru, která jsou navázána na osobu manžela. Nejčastěji do této skupiny teorie začleňuje vyživovací povinnost mezi manžely a vzájemné zastupování mezi manžely.

³² O vyživovací povinnosti mezi manžely v případě neplatného a zdánlivého manželství pojednává podkapitola 3. 2. 1.

³³ § 687 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbíрка zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

3.1.2.1 Povinnosti a práva majetkového charakteru

Mezi povinnosti a práva majetkového charakteru řadíme mimo jiné přispívání na potřeby rodiny a rodinné domácnosti, manželské majetkové právo a vyživovací povinnost. Tyto instituty představují samostatné právní poměry, ale zároveň mají i mnoho společného.

Povinnost přispívat na potřeby rodiny a rodinné domácnosti vychází z osobních a majetkových poměrů, schopností a možností manžela. Příspěvek má být poskytnut v takové výši, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Stejný význam jako poskytování majetkových plnění má i osobní péče o rodinu a její členy. „*Potřebami rodiny, resp. záležitostmi rodiny, se rozumí netoliko její výživa, ale všechno, co rodina a členové rodiny ke svému životu, hmotnému i kulturnímu potřebují, tedy také potřeby rodinné domácnosti (bydliště), resp. záležitosti domácnosti se týkající. Smyslem plnění této povinnosti je, aby rodina prospívala, aby prospívali i její jednotliví členové.*“³⁴ Vyživovací povinnost a příspěvková povinnost jsou založeny na stejných zásadách, tj. na vzájemné pomoci, podpoře a solidaritě manželů. Základní rozdíl je v šíři aplikovatelnosti. Vyživovací povinnost směřuje jen vůči manželům, kdežto uspokojování potřeb rodiny všem členům rodiny a rodinné domácnosti.³⁵ Nejvyšší soud se v rámci rozhodovací praxe zabýval vzájemným vztahem příspěvkové a vyživovací povinnosti mezi manžely a dospěl k následujícímu závěru. „*Výživné podle třetí části zákona o rodině neslouží jen k uspokojování výživy ve vlastním slova smyslu, nýbrž i všech nezbytných potřeb pro život kulturního člověka; je tedy určeno i k uspokojování veškerých hmotných (šatstvo, prádlo, obuv, bydlení apod.) i ostatních potřeb (vzdělání, zájmy a záliby, kultura, rekreace apod.). Při určování výživného přihlíží soudy podle § 96 zák. o rod. ke všem uvedeným potřebám oprávněných. Jestliže bylo v roce 1965 určeno odpůrci výživné pro každé dítě účastníků částkou 350,- Kčs měsíčně a nadto pro navrhovatelku (s jejím souhlasem) do doby vstupu do zaměstnání, pak odpůrce přispíval těmto členům rodiny i na potřeby bydlení a navrhovatelka nemůže úspěšně uplatňovat týž nárok s poukazem na § 19 zák. o rod. Na tom nic nemění skutečnost, že navrhovatelka uzavřela o výživném pro sebe dohodu a snad*

³⁴ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze). [online], 3. 2. 2012 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

³⁵ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 172.

přistoupila na nižší částku, než na kterou by měla zákonný nárok, když náklady na bydlení byly v tomto řízení uvažovány a když také další členové rodiny jsou povinni přispívat na bydlení z odpůrcem placeného výživného.“³⁶ Nejvyšší soud tak stanovil, že alimentární povinnost je širšího rozsahu než příspěvková povinnost. V případě konkurence těchto nároků má přednost nárok vyplývající z vyživovací povinnosti.³⁷ Pokud manželé nemají rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti (§ 691 odst. 1 o.z.). V tomto případě připouští důvodová zpráva souběh vyživovací povinnosti a povinnosti přispívat na potřeby rodiny. Nejvyšší soud k tomuto vzájemnému vztahu uvedl: „*Manžel, který žije odděleně a platí soudem určené výživné pro nezletilé děti a manželku, přispívá v rámci plnění vyživovacích povinností i na náklady bydlení těchto členů rodiny; se zřetelem k tomu nemůže manželka uplatnit úspěšně s poukazem na ustanovení § 19 zák. o rod. (pozn. dnes § 691 o.z.) ještě nárok na zvláštní příspěvek manžela na úhradu za užívání bytu rodiny.*“³⁸ Nejvyšší soud nebral v potaz důvody, které vedly manžela k opuštění rodinné domácnosti. V závěrech důvodové zprávy lze spatřovat určitý sankční mechanismus pro případy, kdy se manželovo opuštění rodinné domácnosti neopírá o důvody hodné zvláštního zřetele. S ohledem na výše uvedené tak lze dospět k závěru, že uložení povinnosti přispívat na náklady rodinné domácnosti je přípustné, pokud vyživovací povinnost nebyla vůbec uložena, nebo v důsledku jejího uložení nebyla nastolena požadovaná rovnováha vztahů mezi manžely.³⁹

Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku je manželské právo pojímáno jako soubor právních ustanovení týkajících se majetkových poměrů manželů v tom nejširším slova smyslu. I přesto však zákonodárce upravuje některé majetkové záležitosti manželů (výživné, bydlení a zejména pak dědické právo manželů) zvlášť.⁴⁰ Manželské majetkové právo tak nezahrnuje pouze společné jmění manželů, ustanovení o bydlení manželů a ustanovení proti domácímu násilí, jak vyplývá ze systematiky občanského zákoníku

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 28. 1. 1970, sp. zn. 5 Cz 110/1967.

³⁷ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 172.

³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 28. 1. 1970, sp. zn. 5 Cz 110/1967.

³⁹ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 176.

⁴⁰ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online], 3. 2. 2012 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

(srov. část druhá, hlava I, díl IV, oddíl II o.z.), ale zahrnuje mnohem více. Systematika občanského zákoníku ve vztahu k manželskému majetkovému právu tak není zcela přesná. Odborná literatura mnohdy vymezuje manželské právo majetkové v užším smyslu jako společné jmění manželů. Tyto dva pojmy - majetkové manželské právo a SJM - nejsou v rozporu, ani se jejich pojmový rozsah nekříží. Prvně zmíněný pojem označuje souhrn objektivního práva, společné jmění pak označuje soubor majetkových hodnot splňujících určité předpoklady (viz § 708 o.z.).⁴¹

Krajský soud v Hradci Králové v usnesení ze dne 19. 11. 1998 sp. zn. 22 Co 611/97 stanovil, že společné jmění manželů a vyživovací povinnost jsou dva rozdílné instituty. Ustanovení upravující vyživovací povinnost manželů stanoví rozsah, v jakém mají být společné prostředky vynakládány na úhradu potřeb každého z manželů. Jde tedy o stanovení podílu, s kterým příjemce není oprávněn nadále disponovat, ale je povinen jej předat druhému k uspokojení jeho potřeb, případně k jiné realizaci (např. na úhradu potřeb rodiny či domácnosti).⁴²

Při rozhodování o nakládání s prostředky náležejícími do SJM mají oba manželé stejná práva. V situaci, kdy si manželé ujednají určité odchylky od zákonné režimu SJM ve smyslu zúžení, je možné poskytovat výživné v klasickém slova smyslu (tj. nikoli ze SJM), neboť v takových případech existuje majetek, který je ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a ze kterého je možné výživné poskytovat.⁴³ Výlučný majetek může existovat i při uplatnění zákonného režimu, avšak v těchto případech existuje zpravidla v omezené míře.

3.1.2.2 Vzájemná informační povinnost manželů

Ve vztahu k vyživovací povinnosti mezi manžely je třeba věnovat pozornost i vzájemné informační povinnosti manželů, která je zakotvena v ustanovení § 688 o.z. Zákon stanoví, že manžel má právo na to, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, stejně tak i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech.⁴⁴ Z hlediska vyživovací povinnosti manželů je důležitá především první část ustanovení týkající se příjmů a stavu jmění manžela. Aplikační dopad informační

⁴¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 123.

⁴² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 11. 1998, sp. zn. 22 Co 611/97.

⁴³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 93.

⁴⁴ § 688 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sběrka zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

povinnosti dopadá logicky i na výdaje manžela. Za příjem manžela je třeba považovat jakékoliv zdroje, peněžní i nepeněžní, ať již plynou ze závislé činnosti či nikoliv. Avšak rozsah informační povinnosti o příjmech a výdajích by se neměl týkat všech příjmů a výdajů, ale je omezen především na ty příjmy a výdaje, které mají spíše opakující se charakter, případně jsou jednorázové, ale mají zásadní vliv na rodinný rozpočet. Manželé si tak nemusí sdělovat informace o běžných příjmech a výdajích, např. náklady na běžný nákup, dopravu či příjem v podobě drobného daru, aj. Manžel by měl veškeré informace, které lze pod výše zmíněné ustanovení podřadit, sdělovat druhému z manželů vždy, aniž by byl k jejich sdělení výslovně druhým manželem vyzván.⁴⁵

Pokud manžel neplní informační povinnost, nebo dokonce odmítne dané informace druhému z manželů sdělit, může se oprávněný z manželů obrátit na soud s žalobou domáhající se sdělení předmětných údajů. Soud následně v rozsudku uloží žalovanému sdělit žalobci žalobou požadované informace. Problém však nastane, pokud žalovaný tuto povinnost dobrovolně nesplní, neboť takovou povinnost není prakticky možné exekuvovat. Výkon rozhodnutí by bylo možné realizovat pouze ukládáním pokut, které by ve většině případů hradil povinný manžel ze společného jmění manželů. Vynutitelnost informační povinnosti by tak zcela ztratila smysl, neboť by došlo ke zhoršení finanční situace manželů. Nucený výkon rozhodnutí by měl svůj smysl především v případech, kdy by povinný manžel hradil pokuty ze svého výlučného majetku. Na informační povinnost je tak třeba nahlížet především jako na povinnost morálního charakteru, jejímž účelem je předejít neshodám při vedení společného života či jiným negativním dopadům, například při zániku manželství.⁴⁶

Ve vztahu k vyživovací povinnosti mezi manžely má informační povinnost význam především při dokazování v soudním řízení, kdy povinný manžel neplní vyživovací povinnost dobrovolně a oprávněný manžel nemá žádné informace o příjmech svého manžela. V řízení o určení výživného manžela nese důkazní břemeno ten manžel, který podá žalobu, tj. oprávněný manžel. Důkazní břemeno však nemůže unést, pokud nebude mít k dispozici informace o příjmech svého manžela. Deficit informační povinnosti by neměl být na újmu oprávněnému z manželů, který z důvodu porušení informační povinnosti povinného manžela

⁴⁵ Melzer, F., Tégel, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 160.

⁴⁶ Melzer, F., Tégel, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 161 - 162.

nedisponuje informacemi potřebnými pro úspěšné hájení svého práva v rámci soudního řízení. Stěžejní význam informační povinnosti tedy spočívá v procesní ochraně manžela (žalobce), který má právo na to, aby mu potřebné skutečnosti pomohl zjistit soud, resp. aby soud uložil žalovanému manželovi povinnost údaje předložit, případně aby soud při svém rozhodování přihlédl k neplnění informační povinnosti. Informační povinnost tak ve vztahu k vyživovací povinnosti plní důležitou roli. Hlavním cílem je vyrovnání informační nerovnováhy při obtížích spojených s prokázáním výše a rozsahu příjmů a jmění žalovaného manžela a vylepšení procesního postavení v řízení před soudem na straně oprávněného manžela (žalobce). V tomto případě by měla být informační povinnost chápána jako právně závazná a prostřednictvím státní moci vynutitelná povinnost.⁴⁷

3.2 Vyživovací povinnost

Vyživovací povinnost mezi manžely je často řazena mezi osobně- majetkové povinnosti a práva. Stejně jako všechny ostatní práva a povinnosti je vyživovací povinnost a právo na výživné vzájemné, má ji jak manžel vůči manželce, tak i manželka vůči manželovi. V případech, kdy manželé sdílí společnou rodinnou domácnost, zpravidla nevznikají v oblasti vyživovací povinnosti problémy. Problém většinou vzniká tam, kde manželé společnou rodinnou domácnost nevedou. Pokud jde o situace, kdy se jedná o funkční manželství, i přestože spolu manželé nesdílí rodinnou domácnost, ani v těchto případech nedochází k zásadní problémům. Obtížně řešitelné jsou především situace, kdy dochází k rozpadu manželského vztahu. V takovém případě se oprávněný manžel často obrací na soud, aby stanovil vyživovací povinnost ekonomicky silnějšímu manželovi. V praxi se stanovení výživného často domáhají manželky za situace, kdy jsou vázány doma péčí o domácnost a o děti, dále v situaci důchodového věku nebo věku blízkému důchodu, případně v nemoci. Pro tyto případy je společné, že žalobkyně jsou zcela odkázány finančně na peněžní zajištění manželem, protože nemají vlastní příjem.⁴⁸

3.2.1 Vznik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost mezi manžely je závislá na existenci manželství, vzniká spolu s uzavřením manželstvím a trvá po celou dobu jeho existence.

⁴⁷ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 162 - 163.

⁴⁸ Novotný, P., Ivičičová, J., Syrůčková, I. a Vondráčková, P., *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*, 1. vydání, Praha: GRADA Publishing a.s., 2014, ISBN: 978-80-247-5167-2, str. 75.

Vyživovací povinnost mezi manžely vzniká i uzavřením neplatného manželství. Pokud je toto manželství následně prohlášeno za neplatné, nemůže se žádný z manželů domáhat vrácení poskytnutého výživného z titulu bezdůvodného obohacení. V případě zdánlivého manželství je naopak vznik vyživovací povinnosti zcela vyloučen, neboť v takovém případě manželství vůbec nevznikne. Zdánlivé manželství tak nemůže založit práva a povinnosti, jejichž vznik je vázán právě na existenci manželství, a to z důvodu, že se jedná o manželství, se kterým nejsou od počátku spojeny žádné účinky. S ohledem na skutečnost, že manželé mnohdy netuší, že jejich manželství je zdánlivé a domnívají se, že se jedná o právoplatně uzavřené manželství, může dojít k situaci, kdy jeden z manželů poskytne druhému z manželů výživné, i přestože mezi nimi žádné manželství nevzniklo a stejně tak nevznikla ani vyživovací povinnost mezi manžely. V takovém případě je poskytnuté výživné v souladu s ustanovením §679 odst. 2 o.z.⁴⁹ považováno za bezdůvodné obohacení. Jedná se o neoprávněně vyplacené výživné tomu, kdo byl považován za manžela. Ten, který výživné poskytl, tak může požadovat jeho vrácení. Pokud tak není učiněno dobrovolně, může se obrátit na soud s žalobou na vydání bezdůvodného obohacení.

Dalšími předpoklady pro vznik vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely je rozdílná hmotná a kulturní úroveň manželů (k tomuto pojmu viz podkapitola 3.2.3) a také soulad s dobrými mravy (viz podkapitola 3.2.2). Pro vznik vyživovací povinnosti mezi manžely nemusí být splněna podmínka neschopnosti oprávněného manžela se samostatně živit.

Pokud není vyživovací povinnost ze strany povinného manžela plněna dobrovolně, ať již vůbec, nebo v nedostatečném rozsahu, může se oprávněný manžel obrátit na soud s návrhem na určení výživného (k tomuto viz podkapitola 3.3).

3.2.2 Rozpor s dobrými mravy

Výživné nelze přiznat, pokud by odporovalo dobrým mravům. Pojem dobré mravy vymezil Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. 2. 1998, ve kterém judikoval, že *„dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými*

⁴⁹ § 679 odst. 2 o.z: Majetkové povinnosti a práva muže a ženy se posoudí jednotlivě podle své povahy. Nelze-li jinak, použijí se ustanovení o bezdůvodném obohacení. V těchto záležitostech je třeba brát ohled na muže nebo ženu jednající v dobré víře, jakož i na práva a právní zájmy společných dětí a třetích osob.

*mravními i morálními zásadami demokratické společnosti*⁵⁰. Obecně půjde o případy, kdy předchozí jednání oprávněného vůči povinnému vzhledem k jeho výjimečné intenzitě nebo vzhledem k dlouhodobosti odůvodňuje odepření plnění. V případě, kdy přiznání výživného odporuje dobrým mravům, nárok na výživné se zcela vyloučí. Vyloučení nároku na výživné z důvodu rozporu s dobrými mravy jen zčásti nepřipadá v úvahu.⁵¹

Přiznání výživného manžela odporuje dobrým mravům především v případech, kdy manžel porušuje povinnosti uvedené v ustanovení § 687 odst. 2 o.z. (např. porušení manželské věrnosti, nerespektování důstojnosti druhého z manželů, aj.). Touto problematikou se zabýval Ústavní soud například v usnesení sp. zn. III. ÚS 567/02 ze dne 18. 12. 2002. Navrhovatelka se v předmětném sporu domáhala ústavní stížností zrušení rozsudků Krajského a Okresního soudu v Ostravě, neboť bylo zasaženo do jejich základních práv. Ústavní soud ze spisu zjistil, že se navrhovatelka před těmito soudy domáhala určení výživného manželky ve výši 3.000,- Kč měsíčně. Oba soudy tuto žalobu však zamítly, neboť dospěly k závěru, že přiznání výživného by bylo v rozporu s dobrými mravy, a to z následujících důvodů. Navrhovatelka sice v době podání návrhu žila sama s dcerou, byla na mateřské dovolené a její jediný příjem tvořily dávky sociálního zabezpečení, výživné na dceru ve výši 1.000,- Kč a výživné na manželku ve výši 500,- Kč. Manžela k odchodu ze společné domácnosti přiměla navrhovatelka, a to i přestože manželství plnilo svou funkci a potýkalo se jen s běžnými problémy mladých manželství. V řízení rovněž nebylo prokázáno, že by manžel měl jinou známost a že by se k navrhovatelce choval způsobem, který by odůvodňoval řešení nespokojenosti navrhovatelky s dvouletým manželstvím rozchodem účastníků. Manžel měl dokonce zájem na zachování manželství, o kterém svědčily jeho návštěvy manželské poradny. S ohledem na skutečnost, že to byla navrhovatelka, kdo přiměl manžela k odchodu ze společné domácnosti z důvody ztráty důvěry, čímž porušila povinnosti stanovené v § 18 zákona o rodině (v současné právní úpravě § 687 odst. 2 o.z.), dospěl Ústavní soud k závěru, že je návrh zjevně neopodstatněný a návrh odmítl. Ústavní soud dále konstatoval, že oba soudy postupovaly ústavně konformním

⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

⁵¹ Melzer, F., Těgl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 2, § 794 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1648.

způsobem a přiznání výživného by v tomto případě bylo v rozporu s dobrými mravy.⁵²

Přiznání výživného ve vztahu s dobrými mravy řešil Ústavní soud rovněž také v usnesení ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. I ÚS 3175/11. Manželka se u Obvodního soudu pro Prahu 8 (dále jen jako „Obvodní soud“) domáhala, aby soud uložil manželovi povinnost po dobu od podání žaloby do právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství účastníků hradit manželce výživné ve výši 60.000,- Kč měsíčně. Manželka v žalobě uvedla, že až do května 2006 ji manžel poskytoval částku v rozmezí 60.000,- Kč - 70.000,- Kč měsíčně. Od června 2006 ji však poskytoval pouze výživné na dvě nezletilé dcery, nikoli výživné na manželku či příspěvek na domácnost. Běžné náklady manželky činily měsíčně částku 62.890,- Kč. Povinný manžel měl mimořádně vysoký příjem, neboť se profesně angažoval na Ministerstvu obrany, a nadto měl příjmy od britské zbrojovky BAE Systems. Jeho příjem tak v přepočtu na české koruny činil zhruba 703.289,- Kč měsíčně. Obvodní soud nejprve žalobě manželky částečně vyhověl, avšak Městský soud jako soud odvolací tento rozsudek zrušil a vrátil Obvodnímu soudu věc k dalšímu řízení s tím, že má provést důkazní řízení za účelem zjištění, zda nedošlo k porušení manželské věrnosti účastníků.

Obvodní soud doplnil dokazování a dospěl k závěru, že manželka v březnu 2006, ještě před podáním návrhu na rozvod, navázala známost s jiným mužem (pozn. návrh na rozvod byl podán v červenci 2006). Manželka velmi blízký vztah s tímto mužem udržovala i v době podání žaloby, neboť s ním žila ve společné domácnosti. Obvodní soud tak dospěl k závěru, že manželka neměla snahu o obnovení manželského soužití, a proto by přiznání výživného bylo v rozporu s dobrými mravy. Žalobu z tohoto důvodu rozsudkem ze dne 27. 5. 2010 zamítl. Manželka však podala proti tomuto rozhodnutí odvolání k Městskému soudu, který předmětné rozhodnutí změnil a uložil manželovi povinnost platit manželce výživné ve výši 50.000,- Kč měsíčně a to od 3. 8. 2006 do 30. 4. 2009. S ohledem na skutečnost, že Městský soud rozhodoval již po tomto období, jednalo se v době vydání rozhodnutí o dlužné výživné. Manželovi tedy uložil povinnost toto dlužné výživné v celkové výši 1.424.999,- Kč uhradit, v té době již bývalé manželce, do dvou měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí. Odvolací soud vytkl Obvodnímu soudu, že nepřihlédl k příčinám rozvratu, které jsou uvedeny v rozsudku o rozvodu manželství účastníků, ale rozhodl pouze na základě

⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. III. ÚS 567/02.

skutkových zjištění, která byly v neprospěch manželky. Z rozsudku o rozvod manželství jasně vyplývalo, že hlavní příčinou rozvratu manželství byla rozdílnost povah a zájmů účastníků, a rovněž i názorů na výchovu dětí a na trávení společného času, stejně tak i rozdílné priority a životní hodnoty. Vztahy účastníků byly natolik rozvráceny, že nebyla žádná naděje na jejich obnovu. Sblížení manželky s jiným mužem nebylo hlavní příčinou rozvratu, k rozvratu manželství došlo již v předchozí době. Z těchto důvodů nedosahovalo narušení manželské věrnosti požadované intenzity pro rozpor s dobrými mravy. Odvolací soud rovněž uvedl, že pro podporu jeho rozhodnutí svědčí i skutečnost, že se manželka na základě dohody s manželem starala o společné děti, a na manželovi bylo, aby zajistil i její výživu.

Ústavní soud v usnesení, kterým rozhodoval o podané ústavní stížnosti manžela, uvedl, že z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu vyplývá, že tento vycházel ze standardního výkladu institutu výživného a kritérií pro jeho určení. Pozornost věnoval skutkovým zjištěním, které byly relevantní. Pro rozhodování o výživném mezi manžely nepostačuje zjistit jen výši příjmů manželů, ale soud musí zkoumat i osobní, rodinné a majetkové poměry účastníků, stejně tak i konkrétní míru potřeb, založenou povahou jejich práce, způsobem života a zdravotním stavem. Rovněž je třeba přihlížet i k péči o společné děti, neboť zatímco jeden z manželů se nadále může věnovat své profesní činnosti a získávat tím příjem, druhý z manželů má z důvodu péče o děti výdělkové možnosti ztížené. Ústavní soud se tedy ztotožnil s rozhodnutím odvolacího soudu a především s jeho zdůvodněním, a proto odmítl nejen ústavní stížnost, ale i návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku odvolacího soudu a návrh na zrušení § 237 odst. 2 písm. b) o.s.ř.

3.2.3 Rozsah vyživovací povinnosti mezi manžely

Rozsah vyživovací povinnosti mezi manžely je stanoven přímo zákonem. Dle ustanovení § 697 o.z. mají manželé vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Tento pojem však zákon nedefinuje. Životní úroveň je především kategorií ekonomickou, kterou lze definovat jako míru uspokojování materiálních

i nemateriálních potřeb jednotlivce zbožím a službami. Jiné definice naopak uvádějí, že životní úroveň není možné redukovat jen na ekonomické ukazatele.⁵³

Nejvyšší soud ke stejné životní úrovni manželů uvedl, že tento požadavek je zdůvodněn jejich stejným postavením v manželství, v rodině a společnosti a vyplývá i z jejich stejných práv a povinností. I přestože manželé opatřují potřeby rodiny podle svých schopností a možností, které nemusí být, a zpravidla nejsou stejné, podílejí se stejnou měrou na hospodářském výsledku své činnosti a mají proto i právo na stejnou životní úroveň. „*Zásada stejné životní úrovně neznamená ovšem mechanickou rovnost mezi manžely, kterou by bylo možno vyvozovat jen z jejich výdělků. I pro vyživovací povinnost podle ustanovení § 91 zák. o rod. platí ustanovení § 96 odst. 1 zák. o rod., podle něhož při určení výživného soud přihlídně k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i ke schopnostem a možnostem povinného.*“⁵⁴

3.2.4 Výše výživného

Pro stanovení výše výživného mezi manžely je rozhodná stejná hmotná a kulturní úroveň manželů, o které bylo pojednáno v předcházející podkapitole. Tato podkapitola podrobněji rozvádí, jaké skutečnosti jsou v případě soudního řízení rozhodné pro stanovení hmotné a kulturní úrovně každého z manželů, neboť teprve po zjištění těchto skutečností může soud rozhodnout o konkrétní výši výživného, kterou bude povinný hradit oprávněnému, či může na základě takto zjištěných skutečností dojít k závěru, že manželé mají stejnou hmotnou a životní úroveň a je tedy na místě žalobu zcela zamítnout.

Nejjednodušším způsobem pro stanovení výživného by bylo sečíst veškeré příjmy povinného a oprávněného manžela, odečíst od nich nezbytné výdaje a výslednou částku vydělit dvěma. Tato částka by pak následně představovala výživné, neboť by každý z manželů ekonomicky dosahoval stejné životní úrovně. V praxi však stanovení výše výživného není mnohdy jednoduché. Soud musí v každém individuálním případě přihlídnout nejen k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem povinného a odůvodněným potřebám a majetkovým poměrům oprávněného, ale musí přihlídnout také k tomu, zda povinný pečuje o oprávněného osobně a v jaké míře, který z manželů pečuje o rodinu

⁵³ Kovářová, D., *Právo na stejnou životní úroveň*. [online] In: Bulletin advokacie, 6. 12. 2016 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-na-stejnou-zivotni-uroven?browser=mobi>.

⁵⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 12. 1977, sp. zn. Cpj 36/77.

a uspokojuje její potřeby. Soud rovněž zkoumá, zda se oprávněný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti, majetkového prospěchu či zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika (§ 913 o.z.).

Obecné soudy tak musí v každém individuálním případě řádně zjistit skutkový stav rozhodný pro stanovení výše výživného. Řádným zjištěním skutkového stavu při zjišťování majetkových poměrů povinného manžela se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. II. ÚS 3094/16 ze dne 8. 8. 2017. Soud prvního stupně v předmětném řízení stanovil žalovanému povinnost přispívat žalobkyni (stěžovatelce) na výživném 5.000,- Kč měsíčně a dále uložil žalovanému zaplatit žalobkyni nedoplatek na výživném. Žalovaný se proti tomuto rozhodnutí odvolal k Městskému soudu v Praze, který dospěl k závěru, že oba účastníci řízení dosahují v zásadě stejné životní úrovně, a proto žalobu v plném rozsahu zamítl. Při dokazování týkajícím se příjmů žalovaného však vycházel pouze z daňového přiznání žalovaného. Odvolací soud tak při svém rozhodování přihlédl pouze k paušálním výdajům uplatněným v daňovém přiznání žalovaného, nikoliv ke skutečně vynaloženým výdajům. V předmětném řízení tedy nebyl prokázán skutečný příjem žalovaného, ale pouze příjem vykázaný podle daňových a účetních předpisů. Stěžovatelka proti tomuto rozhodnutí Městského soudu v Praze podala ústavní stížnost. Ústavní soud ve výše uvedeném nálezu dospěl k závěru, že postupem odvolacího soudu došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, neboť uvedl, že: *„Je povinností obecných soudů, aby při určení výživného manželky řádně zjistily skutkový stav, proto je třeba vést dokazování tak, aby byl prokázán skutečný příjem povinného, nikoli pouze příjem vykázaný podle daňových předpisů. Pokud tak soudy nepostupují, porušují právo žalobkyně (manželky) na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“*⁵⁵

Ve stejném nálezu Ústavní soud rovněž konstatoval, že soud nedostatečně zjistil životní úroveň povinného, neboť se nezabýval majetkovými poměry jeho partnerky. Ústavní soud dále odkázal na nálezný sp. zn. I. ÚS 527/06 ze dne 7. 3. 2007, ve kterém konstatoval: *„že podíl např. druha na uspokojování potřeb rodiny se na životní úrovni člena rodiny projeví fakticky vždy (rozdíl je jen v míře); nepřihlížet k tomu by bylo v rozporu s reálným dějem, konstruováním fikce (což by mohlo vést až k absurdním důsledkům), k čemuž však není žádného*

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. II ÚS 3094/16.

rozumného důvodu. K obdobným závěrům dospěl Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 756/16 ze dne 14. 6. 2016, kdy trval ve věci stanovení výživného na požadavku objektivního zhodnocení majetkových poměrů účastníků, které nemůže neovlivnit mimo jiné jejich současná osobní a rodinná situace.“⁵⁶

Pokud dojde k podstatné změně poměrů na straně povinného či oprávněného, může dojít i ke změně výše výživného nebo dokonce i ke zrušení rozhodnutí, kterým byla vyživovací povinnost stanovena (k tomuto viz podkapitola 3.3.8.).

3.2.4.1 Fikce příjmu

Zákon neobsahuje žádné ustanovení, které by pojednávalo o fikci příjmu ve vztahu ke stanovení výživného manžela, pokud povinný nespolupracuje se soudem a nepředloží mu žádné relevantní důkazy, tj. veškeré listiny a další podklady potřebné pro zhodnocení majetkových poměrů povinného, a zároveň mu neumožní zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných zákonem, na základě kterých by mohl soud zjistit skutečné příjmy a majetkové poměry povinného. Ochranu práv manžela tak nelze stavět na roveň ochrany práv nezletilého dítěte, neboť ustanovení o vyživovací povinnosti nezletilého dítěte zakotvují nevyvratitelnou právní domněnku vztahující se právě k fikci příjmu, pokud rodič (povinný) neplní svou zákonnou povinnost a nespolupracuje se soudem. V případě, že rodič nespolupracuje se soudem, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu (§ 916 o.z.). To platí i v případě vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti.

V řízení o určení výživného manžela jsou účastníci řízení povinni soudu sdělit, jaké navrhují důkazy pro prokázání svých tvrzení. Oprávněný však nemusí mít úplný přehled o příjmech povinného manžela a rovněž nemusí mít ani veškeré potřebné listiny, které by příjem druhého z manželů prokázaly, dochází tak k tzv. informačnímu deficitu. V takovém případě se v řízení uplatní vysvětlovací povinnost procesní strany, která není zatížena důkazním břemenem. Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 16. 12. 2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2012 uvedl: „*Obecně platí, že důkazní břemeno ohledně určitých skutečností leží na tom účastníku řízení, který z existence těchto skutečností vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky; jde o toho účastníka, který existenci těchto skutečností také tvrdí.*

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. II ÚS 3094/16.

V některých případech strana zatížená důkazním břemenem však objektivně nemá a nemůže mít k dispozici informace o skutečnostech, významných pro rozhodnutí ve sporu, avšak protistrana má tyto informace k dispozici. Jestliže pak strana zatížená důkazním břemenem přednese alespoň opěrné body skutkového stavu a zvýší tak pravděpodobnost svých skutkových tvrzení, nastupuje vysvětlovací povinnost protistrany; nesplnění této povinnosti bude mít za následek hodnocení důkazu v neprospěch strany, která vysvětlovací povinnost nesplnila.“⁵⁷

Při stanovení výživného manžela soud provádí primárně výslechy účastníků, případně dalších osob, které účastníci navrhnou. Dále jsou soudu předkládány různé listinné důkazy, které zpravidla slouží jako stěžejní důkazy prokazující majetkové poměry oprávněného i povinného. Mezi nejčastější listinné důkazy prokazující výši příjmů manželů patří potvrzení o příjmu od zaměstnavatele, výplatní pásky, výpisy z účtů, daňové priznání či účetnictví podnikatele. Daňový řád umožňuje, aby správce daně předložil soudu údaje potřebné pro účely rozhodnutí o výživném. Jedná se o informace, které správce daně získal při správě daní (§ 53 odst. 1 písm. c) bod 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád).

Důkazní břemeno se však nevztahuje jen na doložení majetkových poměrů druhého z manželů, ale rovněž i svých vlastních. Pokud se některý z manželů bude domáhat určení či zrušení vyživovací povinnosti, je třeba, aby soudu doložil veškeré podklady důležité pro jeho rozhodnutí. Problematikou, kdy povinný tvrdil, že není v jeho možnostech a schopnostech přispívat manželce na výživné, avšak k tomuto tvrzení nepředložil žádné důkazy, se zabýval Ústavní soud v usnesení ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. III. ÚS 3735/17. Stěžovatel se ústavní stížností domáhal zrušení rozhodnutí Okresního soudu v Pardubicích a Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích, kterými byla stěžovateli uložena povinnost přispívat na výživu vedlejší účastnice (manželce stěžovatele) výživné ve výši 10.000,- Kč měsíčně, dále byla stěžovateli uložena povinnost uhradit manželce dlužné výživné. Soudy rovněž rozhodly o náhradě nákladů řízení. Oba soudy ve svém rozhodnutí dospěly k závěru, že od ukončení společného soužití stěžovatele a vedlejší účastnice se životní úroveň vedlejší účastnice snížila. Životní úroveň stěžovatele zůstala i nadále vysoká.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že rozhodnutími obecných soudů bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu. V ústavní stížnosti stěžovatel uvedl,

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 12. 2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010.

že jeho finanční situace je velmi špatná, nemá žádný významnější majetek a nejbližší rodině dluží desítky milionů korun. Stěžovatel rovněž namítal, že Okresní soud v Pardubicích celou věc projednal v jeho nepřítomnosti a nevyslechl jím navrhované svědky.

Ústavní soud se ve výše uvedeném usnesení ztotožnil s názorem obecných soudů, které v odůvodnění svých rozhodnutí konstatovaly, že stěžovatelova tvrzení o jeho špatné finanční situaci nejsou přesvědčivá. Stěžovatel neuvedl ani v ústavní stížnosti žádnou argumentaci, která by jeho špatnou finanční situaci dokládala. Stěžovatel ani nepopíral, že díky výkonu manažerských funkcí disponoval majetkem v řádech desítek milionů korun. Dle stěžovatele však tento majetek pozbyl, neboť učinil chybná ekonomická rozhodnutí. Z rozhodnutí obecných soudů však vyplynulo, že stěžovatel většinu svého nemovitého majetku převedl na své nejbližší příbuzné. Tuto skutečnost vysvětlil stěžovatel tím, že příbuzní mu pomáhali uhradit dluhy, které měl u ukrajinských věřitelů, a proto na ně majetek následně převedl. Stěžovatel nijak nevysvětlil, proč na úhradu zbylé části dluhu ve výši zhruba 20.000.000,- Kč nevyužil prostředky získané z částečného prodeje jeho nemovitého majetku. Z tohoto důvodu soud druhého stupně nepovažoval za důležité vyslechnout stěžovatelovy věřitele. Co se týče projednání věci před Okresním soudem v Pardubicích bez přítomnosti stěžovatele, Ústavní soud zjistil, že stěžovatel se z jednání omlouval pravidelně, avšak nikdy řádně. Tvrzení stěžovatele, že má důležité setkání s přáteli, které není možné odložit, podle českého právního řádu nelze považovat za náležitou omluvu. Ústavní soud tak dospěl k závěru, že Okresní soud v Pardubicích postupoval zcela ústavně konformním způsobem, když celou věc projednal a rozhodl bez přítomnosti stěžovatele. Na závěr se Ústavní soud zabýval tvrzením stěžovatele, že přes usilovnou snahu nemůže najít práci. Obecné soudy samozřejmě nenutily stěžovatele k tomu, aby finanční prostředky získával ze zaměstnání v technickém oboru, který vystudoval na vysoké škole. Ústavní soud dospěl k závěru, že do rozpadu vztahu s vedlejší účastnicí vykonával stěžovatel řadu řídicích funkcí a v ústavní stížnosti nijak nezdůvodnil, proč by i nadále nemohl vykonávat práci tohoto druhu. Ústavní soud tak shledal, že nedošlo k porušení žádného z ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele, a proto ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

3.2.5 Zánik vyživovací povinnosti mezi manžely

Vyživovací povinnost mezi manžely zaniká společně se zánikem manželství. K zániku manželství může dojít pouze ze zákonem stanovených důvodů, a to z objektivních příčin, rozhodnutím soudu o zrušení manželství, nebo změnou pohlaví.

Z objektivních příčin dochází k zániku manželství především smrtí jednoho či obou manželů, popř. prohlášením za mrtvého. K zániku manželství, resp. vyživovací povinnosti mezi manžely v těchto případech dochází v okamžiku smrti prvního z manželů či ke dni, který je soudem určen za den smrti prvního z manželů v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého. V případě, že vyjde najevo, že člověk, který byl prohlášen za mrtvého, je stále naživu, manželství se již neobnovuje.

Rozhodnutím soudu o zrušení manželství může manželství zaniknout rozvodem. Vyživovací povinnost mezi manžely zaniká i prohlášením manželství za neplatné. Neplatnost manželství je dána existencí zákonné překážky manželství. Jak již bylo uvedeno výše, tato překážka může spočívat v nedostatku věku, omezené svéprávnosti, v existenci příbuzenského poměru nebo existenci poručenství, svěřenectví nebo pěstounství, či v existenci jiného trvajících manželství, registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí. V těchto případech zaniká vyživovací povinnost mezi manžely dnem nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, či rozhodnutí o prohlášení manželství za neplatné. V případě, kdy dojde k zániku manželství rozvodem, může za splnění zákonných podmínek uplatnit oprávněný manžel vůči povinnému právo na vyživovací povinnost rozvedeného manžela (k tomuto viz kapitola 4).

V důsledku změny pohlaví zaniká manželství a tedy i vyživovací povinnost mezi manžely ke dni, který je poskytovatelem zdravotních služeb uveden v potvrzení o provedení změny pohlaví.

Okamžik zániku vyživovací povinnosti mezi manžely je tak jednoznačně zjištělný, z tohoto důvodu není třeba, aby byl zánik této povinnosti potvrzen zvláštním rozhodnutím soudu jako je tomu například u vyživovací povinnosti na nezletilé dítě v případě, kdy se začne po ukončení povinné školní docházky samostatně žít. Autoritativní rozhodnutí soudu o ukončení povinnosti platit výživné v tomto případě staví vztahy mezi oprávněným a povinným subjektem najisto.

3.3 Řízení o určení výživného manžela

Při řízení o určení výživného manžela se postupuje podle občanského soudního řádu, neboť se jedná o sporné řízení. Řízení je možné zahájit pouze na návrh jednoho z manželů. Účastníci řízení se označují jako žalobce a žalovaný. Výživné manžela nelze přiznat zpětně, soud může tuto povinnost uložit nejdříve ode dne podání návrhu.

3.3.1 Příslušnost soudu

Před podáním návrhu je třeba určit věcně a místně příslušný soud. Pro jeho určení jsou rozhodné skutečnosti existující v době zahájení řízení. Pro řízení ve věci výživného mezi manžely jsou věcně příslušné okresní soudy (v Praze obvodní soudy a v Brně městský soud). Věcná příslušnost vychází z ustanovení § 9 o.s.ř. Ustanovení § 10 o.s.ř. stanoví funkční příslušnost k odvolání. O odvolání proti rozhodnutím okresních soudů rozhodují krajské soudy. V Praze funkci krajského soudu zastává Městský soud v Praze.

Místní příslušnost se stanoví podle obecných pravidel. Místně příslušným je obecný soud žalovaného, kterým je v první řadě okresní soud, v jehož obvodu má povinný manžel bydliště. V případě, že nemá bydliště, jedná se o okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Pokud má povinný manžel bydliště na více místech, jsou místně příslušné všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Pokud místně příslušný soud nelze zjistit podle výše uvedených pravidel, nebo ho takto lze zjistit jen s velkými obtížemi, je místně příslušným soudem okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů (§ 85 odst. 1 o.s.ř.).

3.3.2 Návrh na zahájení řízení a jeho náležitosti

Jak již bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, řízení o určení výživného manžela lze zahájit pouze na návrh. Tento návrh se nazývá žalobou a je možné ho podat v listinné nebo elektronické podobě. Návrh musí obsahovat především obecné náležitosti dle ustanovení § 42 odst. 4 o.s.ř., tj. musí z něj být patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být

podepsáno a datováno.⁵⁸ Kromě těchto náležitostí je třeba v návrhu uvést jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá.⁵⁹

3.3.2.1 Petit návrhu

Petit je jednou z náležitostí žaloby. Jedná se o žalobní návrh, ze kterého musí být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Žalobce však není povinen učinit soudu návrh tak, jak má znít samotný výrok rozsudku. Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1108/2007 uvedl: „*Ustanovení § 79 odst. 1 věty druhé o. s. ř. vymezuje obsahové, nikoli formální náležitosti žaloby. Požadavek, aby ze žaloby bylo patrné, čeho se žalobce domáhá, tudíž neznamená, že žalobce je povinen učinit soudu návrh na znění výroku jeho rozsudku. Zákonem požadované náležitosti je ovšem třeba v žalobě uvést takovým způsobem, aby z jejího obsahu jednoznačně vyplývaly, popřípadě aby je bylo možno bez jakýchkoli pochybností z textu žaloby dovodit.*“⁶⁰

V řízení o určení výživného manžela je z žaloby jednoznačně patrné, čeho se žalobce domáhá, pouze v případě, že žalobce uvede konkrétní peněžitou částku, kterou žádá. Touto částkou je pak soud v řízení při rozhodování vázán a žalobci nesmí přisoudit více, než požaduje. Z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005 vyplývá, že: „*Žaloba na plnění (§ 80. písm. c/ o.s.ř.) není přesná a určitá, jestliže žalobkyně učiní výši plnění závislou na „úvaze soudu.“ Jde o vadu petitu žaloby, která brání pokračování v řízení.*“⁶¹

3.3.3 Předběžné opatření

V řízení o určení výživného manžela lze kromě žaloby podat i návrh na vydání předběžného opatření. Návrh se podává u soudu, který je příslušný k řízení o určení výživného manžela, a může být podán společně s návrhem o určení výživného nebo ještě předtím, než je návrh ve věci samé podán. Účelem předběžného opatření je rychle a za zjednodušeného procesního postupu zatímně upravit poměry účastníků nebo předejít ohrožení výkonu budoucího soudního rozhodnutí. Předběžným opatřením je vytvářen určitý režim ještě předtím,

⁵⁸ § 42 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbirka zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.

⁵⁹ § 79 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbirka zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1108/2007.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005.

než nastanou účinky rozhodnutí ve věci samé. Tento režim je možné nařídit již před zahájením řízení ve věci samé, ale rovněž i po jeho zahájení.⁶² Návrh na vydání předběžného opatření musí mimo náležitostí, které je třeba uvést i v žalobě, obsahovat vyličení skutečností o tom, že je třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo že existuje obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, vyličení skutečností, které odůvodňují předběžné opatření, a musí být z něj patrné, jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá.⁶³ O návrhu na vydání předběžného opatření rozhoduje samosoudce, resp. předseda senátu, bez slyšení účastníků. Rozhodnutí má formu usnesení. O návrhu musí být rozhodnutí bezodkladně, nejpozději však zásadně do uplynutí 7 dnů poté, co byl návrh podán.⁶⁴ Proti usnesení soudu prvního stupně lze podat odvolání. Pro rozhodování odvolacího soudu platí ohledně slyšení účastníků a lhůty pro rozhodnutí stejné podmínky jako pro rozhodování soudu prvního stupně. Pro odvolací soud je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně.⁶⁵ Usnesení o nařízení předběžného řízení je vykonatelné vyhlášením, případně doručením tomu, komu ukládá povinnost. Předběžné opatření zanikne, pokud oprávněný manžel nepodá v zákonné lhůtě nebo ve lhůtě soudem určené návrh na zahájení řízení o určení výživného manžela, dále pokud nebylo návrhu oprávněného manžela ve věci samé vyhověno, či bylo-li tomuto návrhu vyhověno a uplynulo 15 dní od vykonatelnosti rozhodnutí o věci, případně uplynula-li určená doba, po kterou mělo trvat. Pokud pominou důvody, pro které bylo předběžné opatření nařízeno, zruší jej soud, který jej nařídil.⁶⁶

3.3.4 Soudní poplatky

V řízení o určení výživného manžela je navrhovatel osvobozen od soudního poplatku dle ustanovení § 11 odst. 2 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Toto osvobození se vztahuje i na řízení o zvýšení výživného. Naopak se osvobození nevztahuje na navrhovatele, který podává návrh na zrušení či snížení výživného. Nejedná se však o osvobození věcné,

⁶² Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, ISBN 978-80-7380-714-6, str. 191.

⁶³ § 75 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbírká zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.

⁶⁴ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, ISBN 978-80-7380-714-6, str. 191-192.

⁶⁵ § 75c odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbírká zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.

⁶⁶ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, ISBN 978-80-7380-714-6, str. 193.

ale osobní, tzn. že při podání návrhu není třeba platit soudní poplatek a řízení je zahájeno bez jeho úhrady. Po skončení řízení však soud ve výroku rozsudku uloží neúspěšnému účastníkovi řízení povinnost uhradit soudní poplatek na účet soudu. V případě úspěchu navrhovatele tak přechází poplatková povinnost na žalovaného. V odvolacím řízení platí pravidla ohledně placení soudního poplatku obdobně, s výjimkou, kdy odvolání podává účastník, jemuž byla rozsudkem prvního stupně uložena povinnost uhradit soudní poplatek, neboť ten při podání odvolání musí soudní poplatek uhradit, jinak by jeho podání soud neprojednal a odvolání by odmítl.⁶⁷

Výše soudního poplatku je stanovena sazebníkem poplatků, který je přílohou zákona o soudních poplatcích. Podle tohoto sazebníku činí soudní poplatek za návrh na zahájení řízení o určení výživného, jeho zvýšení, snížení nebo zrušení, jehož předmětem je peněžité plnění do částky 50.000,- Kč (včetně), 500,- Kč. V částce vyšší než 50.000,- Kč činí soudní poplatek 1% z této částky, nejvýše však 15.000,- Kč (sazebník poplatků - položka 7). V řízení o určení výživného se nejčastěji jedná o opětující se peněžité plnění stanovené na dobu neurčitou, a proto není možné zjistit celkovou výši peněžitého plnění. V takovém případě platí, že základem pro stanovení výše poplatku je pětinasobek ceny ročního plnění (§ 6 odst. 3 zákona o soudních poplatcích).

3.3.5 Náklady řízení

V průběhu řízení mohou účastníkům vznikat různé náklady, zpravidla se jedná o hotové výdaje účastníků a jejich zástupců (včetně soudního poplatku), ušlý výdělek účastníků, náklady důkazů, odměna za zastupování aj. (§ 137 o.s.ř.). Soud následně z úřední povinnosti rozhoduje o jejich přiznání, aniž by o ně účastníci žádali. Pokud účastníci náhradu nákladů nežadají, musí se jich výslovně vzdát, jinak má soud za to, že je žádají. Ve sporném řízení se při rozhodování o nákladech řízení postupuje podle zásady úspěchu ve věci, tzn. že soud přiznává úspěšnému účastníkovi náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl.

Podle komentáře k občanskému soudnímu řádu: „*Ten, kdo podal žalobu na určení, musí mít nárok na náhradu nákladů řízení, pokud mu bylo vyhověno, neboť své právo hájil před soudem důvodně. Není pak ani podstatné, zda je protistrana aktivní (žalobě se brání) nebo pasivní (například nekontaktní*

⁶⁷ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 93-94.

nebo neposkytující spolupráci, ačkoliv nárok nezpochybňuje); není podstatné ani to, že sama druhá strana by mohla uvedenou žalobu podat.“⁶⁸

Soud však nemusí přiznat plnou náhradu nákladů řízení. V případě, že má účastník ve věci jen částečný úspěch, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, případně nepřizná náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků. Naopak pokud byl účastník ve věci úspěšný jen částečně a neúspěch měl pouze v nepatrné části, lze takovému účastníkovi přiznat i plnou náhradu nákladů (srov. § 142 o.s.ř.). V případě, že spolu účastníci řízení uzavřou smír a o náhradě nákladů ničeho neujednají, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení.

3.3.5.1 Odměna za zastupování

Při stanovení výše odměny za zastupování za účelem náhrady nákladů řízení se postupuje dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Jde o tzv. mimosmluvní odměnu, jejímž základem je tarifní hodnota. Pro stanovení tarifní hodnoty je rozhodná výše peněžitého plnění. V případě opakujícího se plnění se tarifní hodnota stanoví součtem hodnot jednotlivých plnění, pokud však hodnotu opakujícího se plnění takto nelze určit, platí pro stanovení tarifní hodnoty totéž, co pro stanovení základu pro výpočet soudního poplatku, tj. že tarifní hodnota se stanoví pětinasobkem hodnoty ročního plnění (§ 8 odst. 2 advokátního tarifu).

3.3.6 Smírčí řízení

Zákon ukládá soudu, aby se v řízení pokusil o smírné řešení situace, řízení o určení výživného manžela tak může skončit i soudním smírem. O schválení smíru rozhoduje soud usnesením. Usnesení o schválení smíru má povahu soudního rozhodnutí a dohoda je exekučním titulem. Soudní smír představuje překážku věci rozsouzené. Pokud by byl smír v rozporu s právními předpisy, soud jej neschválí a po právní moci usnesení pokračuje v řízení (§ 99 odst. 2 o.s.ř.).

3.3.7 Opravné prostředky

Proti rozhodnutí soudu prvního stupně může kterýkoliv z účastníků řízení, který nesouhlasí s rozhodnutím soudu, podat odvolání dle ustanovení § 204 odst. 1 o.s.ř. Odvolání je nutné podat ve lhůtě 15 dnů od doručení písemného

⁶⁸ Svoboda K., Smolík P., Levý J., Šínová R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. [online], 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, [cit. 10. 11. 2018]. ISBN 978-80-7400-673-9. Dostupné z: www.beck-online.cz.

vyhotovení rozhodnutí, proti kterému odvolání směřuje. Kromě obecných náležitostí musí odvolatel v odvolání uvést, proti jakému rozhodnutí odvolání směřuje (nejlépe označením toho, kdo rozhodnutí vydal, jednacím číslem a datem vydání), dále v jakém rozsahu je rozhodnutí napadáno, tj. proti jakým výrokům směřuje, a tzv. odvolací důvod, tedy v čem odvolatel spatřuje nesprávnost napadeného rozhodnutí. Odvolatel musí také uvést, čeho se domáhá, napadené rozhodnutí může chtít změnit či dokonce zrušit. Podáním odvolání dochází k odkladu právní moci a vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Pokud žádný z účastníků řízení v zákonné lhůtě odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně nepodá, stává se toto rozhodnutí pravomocným a účastník, kterému byla tímto rozhodnutím uložena povinnost, je povinen ji plnit. V případě, že povinný nebude plnit dobrovolně, má oprávněný možnost vymáhat plnění soudní cestou.

V případě, že účastník řízení nebude souhlasit ani s rozhodnutím odvolacího soudu, nemá již možnost podat dovolání jako je tomu v jiných řízeních, neboť zákon stanoví, že ve věcech upravených v části druhé občanského zákoníku, s výjimkou řízení ve věci manželského majetkového práva, je dovolání nepřipustné (§ 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř.).

3.3.8 Změna poměrů

V případě, že dojde k podstatné změně poměrů, ať již na straně oprávněného nebo povinného, lze podat k soudu návrh na snížení, zvýšení či zrušení výživného, neboť rozsudek o určení výživného manžela v tomto případě nepředstavuje překážku věci pravomocně rozsouzené (*res iudicata*). Podstatnou změnou poměrů je třeba rozumět změnu okolností rozhodných pro výši či trvání výživného. Takové změny mohou nastat především v majetkových poměrech povinného nebo oprávněného manžela, např. manžel, který je na základě rozhodnutí soudu povinen hradit druhému z manželů výživné, ztratí zaměstnání a v důsledku této ztráty přijde o příjem. Naopak na straně oprávněného může dojít ke zlepšení finanční situace např. v důsledku nového zaměstnání či zvýšení mzdy nebo platu. Manželka, které bylo soudem přiznáno výživné, nastoupí po rodičovské dovolené do zaměstnání. Oprávněný manžel takovými změnami začne dosahovat stejného příjmu jako povinný a začne tak dosahovat stejné hmotné a kulturní úrovně. Ke změně či zrušení výživného manžela může dojít pouze na návrh jednoho z manželů.

Nejvyšší soud ČR se v usnesení ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010, zabýval otázkou, k jakému okamžiku lze změnit rozhodnutí o výživném mezi manžely a zda takový rozhodný okamžik může předcházet době vyhlášení rozhodnutí o výživném mezi manžely a dospěl k závěru, že „*změna soudního rozhodnutí spočívající ve snížení či zrušení výživného mezi manžely je přípustná již od doby, kdy došlo ke změně poměrů, a tedy i za dobu před podáním návrhu u soudu. Přiznat (zvýšit) výživné však lze jen ode dne zahájení soudního řízení.*“⁶⁹ Pro stanovení okamžiku, od kterého lze změnit rozhodnutí o výživném mezi manžely, je také důležité zda doba, kdy došlo ke změně poměrů, předchází době vydání tohoto rozhodnutí či zda nastala až po jeho vydání. „*I když je změna soudního rozhodnutí o výživném, spočívající ve snížení nebo zrušení vyživovací povinnosti, přípustná od doby změny poměrů, musí být současně přihlédnuto také k tomu, že pro rozhodnutí soudu o výživném je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) rozhodnutí (srov. § 154 odst. 1 o.s.ř.) a že tedy v soudním rozhodnutí o výživném se zohledňují všechny okolnosti, které nastaly v době do vyhlášení (vydání) rozhodnutí o výživném, a tedy také do té doby případně nastalá změna poměrů; materiální účinky právní moci soudního rozhodnutí (spočívající v jeho závaznosti a nezměnitelnosti) tedy brání tomu, aby soud v jiném (novém) řízení přihlížel též k okolnostem, k nimž došlo do vyhlášení (vydání) předchozího rozhodnutí o výživném a které byly (měly a musely být) uvažovány při tomto rozhodování.*“⁷⁰

Při rozhodování o snížení, zvýšení či zrušení vyživovací povinnosti v důsledku změny poměrů na straně povinného nebo oprávněného, je třeba zjistit majetkové poměry obou manželů, nikoliv jen toho, který předmětný návrh podal. K této problematice se vyjádřil Ústavní soud v nálezu ze dne 23. 5. 2001, sp. zn. IV. ÚS 376/2000. Stěžovatelka se včas podanou ústavní stížností domáhala zrušení rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové a dále zrušení rozsudku Okresního soudu v Náchodě, kterými byla na návrh vedlejšího účastníka (manžela stěžovatelky - žalobce) zrušena povinnost vedlejšího účastníka hradit stěžovatelce výživné ve výši 4.000,- Kč měsíčně. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že obecné soudy v předmětných řízeních nerespektovaly rovné postavení účastníků řízení, a to z toho důvodu, že nezkoumaly a nehodnotily změnu poměrů na straně vedlejšího účastníka, ale zkoumaly pouze zlepšení majetkové situace

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

na straně stěžovatelky. Stěžovatelka se tak domnívala, že obecné soudy pochybily, neboť jim předkládala řadu důkazů, které svědčily rovněž i o změně poměrů na straně vedlejšího účastníka. Soudy je nehodnotily objektivně a dostatečně. Soudy rovněž nezhodnotily majetkový prospěch z podnikatelských aktivit jejího manžela. Stěžovatelka rovněž namítala, že ji obecné soudy neposkytly možnost vyjádřit se ke všem změnám poměrů účastníků řízení a stejně tak i k prováděným důkazům, zejména k těm důkazům, které se vztahovaly k majetkové situaci vedlejšího účastníka.

Ústavní soud si k posouzení ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Krajského soudu v Hradci Králové, který odkázal na odůvodnění svého rozsudku a uvedl, že stěžovatelka pouze opakuje důvody uvedené již v odvolání směřujícím proti rozhodnutí Okresního soudu v Náchodě. Krajský soud tak navrhl Ústavnímu soudu, aby ústavní stížnost zamítl. Vedlejší účastník řízení se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil. Ze spisového materiálu Okresního soudu v Náchodě Ústavní soud zjistil, že po provedeném dokazování dospěl Okresní soud k závěru, že na straně obou účastníků řízení došlo k takové změně poměrů, že zde již není důvod k dalšímu trvání povinnosti vedlejšího účastníka hradit stěžovatelce z titulu výživného manželky částku ve výši 4.000,- Kč měsíčně. Ze spisu bylo zřejmé, že dokazování v předmětném sporu bylo zaměřeno především na výši finančních prostředků, které stěžovatelka získala prodejem domu. Na základě tohoto prodeje dospěl Okresní soud v Náchodě k tomu, že z obdržených finančních prostředků je stěžovatelka schopna si dostatečně zajišťovat své potřeby, a proto vyživovací povinnost vedlejšího účastníka ke stěžovatelce zrušil. Krajský soud v Hradci Králové pak svým rozhodnutím závěr Okresního soudu v Náchodě potvrdil a v odůvodnění odkázal především na odůvodnění rozhodnutí Okresního soudu. Dále v odůvodnění uvedl, že s ohledem na skutečnost, že nebylo požadováno zvýšení výživného, bylo by nadbytečným v rámci řízení o zrušení vyživovací povinnosti provádět důkazy ověřující současné majetkové poměry vedlejšího účastníka.

Ústavní soud se s názorem Krajského soudu v Hradci Králové neztotožnil. Uvedl, že vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely trvá po celou dobu existence manželství, a pokud ji některý z manželů neplní dobrovolně, ať již vůbec nebo v nedostatečné míře, může se oprávněný manžel obrátit na soud, aby určil výši výživného v takovém rozsahu, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná. Soud má v takovém případě povinnost zkoumat výši

majetku a závazků u obou manželů. Pokud obecný soud provede převážně důkazy, které svědčí jen ve prospěch jedné strany, a odmítne provést navržené důkazy prokazující tvrzení strany druhé, dopouští se nejen porušení zásady rovnosti účastníků řízení, ale také práva na spravedlivý proces. Stejným způsobem je třeba provést dokazování i v případě, kdy bylo o výživném již pravomocně rozhodnuto a některý z manželů podá u soudu návrh na změnu či zrušení vyživovací povinnosti. Obecné soudy mají povinnost posoudit změnu poměrů komplexně, proto je nezbytné zjistit majetkové poměry každého z manželů. Tato povinnost je dána tím, že vyživovací povinnost se odvíjí od hmotné a kulturní úrovně obou manželů. Ústavní soud dále uvedl, že jen změna závaznějšího rázu odůvodňuje závěr, že jsou splněny podmínky pro nové rozhodnutí o výživném dané změnou poměrů. V opačné případě se jedná o nepřipustnou reparaci soudního rozhodnutí, které je pravomocné a účastníci i soud jsou jím vázáni. „*V každém jednotlivém případě je proto třeba znovu na základě důkazního řízení zjistit u účastníků řízení aktuální výši příjmů a konkrétní osobní a majetkové poměry, míru jejich potřeb danou povahou práce, způsobem života, zdravotním stavem apod. Při rozhodování o změně rozhodnutí soudu je přitom třeba vždy vyjít ze spisového materiálu vztahujícího se k řízení, v němž bylo vydáno předcházející rozhodnutí o výživném. Pouze z posouzení změny poměrů, za nichž bylo vydáno předcházející rozhodnutí, a těch poměrů, vzhledem k nimž je reparace soudního rozhodnutí navrhována, lze učinit závěr, že jsou dány předpoklady pro změnu rozhodnutí soudu o výživném, tedy závěr, že výživné stanovené v předchozím rozhodnutí již neodpovídá změněným poměrům, a to jak na straně osoby k výživě povinné, tak na straně osoby k výživě oprávněné.*“⁷¹

Ústavní soud tak na základě spisového materiálu dospěl k závěru, že obecný soud sice v řízení provedl řadu důkazů, avšak jeho úkolem jako orgánu ochrany ústavnosti je zkoumat, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, zda byly dodrženy všechny principy spravedlivého procesu, mezi které patří především princip rovnosti zbraní. Ústavní soud byl nucen konstatovat, že v předmětném řízení nebylo vyhověno plnému uplatnění práva stěžovatelky, neboť ji nebylo umožněno prokázat pravdivost tvrzených skutečností za pomoci jí navržených důkazů. Ústavní soud tedy konstatoval, že neprovedením důkazů navržených stěžovatelkou, došlo k porušení práva na spravedlivý proces, a proto rozsudek

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2001, sp. zn. IV. ÚS 376/2000.

Krajského soudu v Hradci Králové i Okresního soudu v Náchodě zrušil. Ústavní soud uvedl, že z odůvodnění rozsudku Okresního soudu je sice patrná snaha zabývat se věcí s náležitou pozorností, nicméně nelze přehlédnout, že v odůvodnění obou zrušených rozhodnutí je kladen důraz pouze na ty důkazy, které svědčí v neprospěch stěžovatelky, zatímco důkazy navržené stěžovatelkou, které svědčily ve prospěch jejího tvrzení, soudy neprovedly vůbec.

4 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely

Jak již bylo uvedeno výše (podkapitola 3.2.5) jedním ze způsobů zániku vyživovací povinnosti mezi manžely je rozvod manželství. Za určitých zákonem stanovených podmínek však může mít i rozvedený manžel nárok na výživné. Institut výživného rozvedeného manžela je institutem výjimečným, a proto je nezbytné tento institut vykládat zásadně restriktivně, neboť ukončením manželství dochází i k ukončení majetkového společenství manželů a je žádoucí, aby případné majetkové přesahy byly zcela ojedinělé.⁷²

4.1 Rozvod manželství

Rozvod manželů je jedním ze způsobů zániku manželství. Manželství může být rozvedeno pouze v případě, že soužití manželů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení (§ 755 odst. 1 o.z.).⁷³ Výjimky, kdy manželství nemůže být rozvedeno, i přestože je soužití manželů rozvráceno, stanoví ustanovení § 755 odst. 2 o.z. Jedná se o situace, kdy je rozvod manželství v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, nebo se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma.⁷⁴

Zákon rozlišuje dva typy rozvodu, a to rozvod se zjišťováním rozvratu a jeho příčin, nebo naopak rozvod bez zjišťování příčin rozvratu. V prvním případě se jedná o případy, kdy návrh na zahájení řízení o rozvod manželství podá pouze jeden z manželů a soud musí na základě provedeného dokazování zjistit, zda je manželství opravdu hluboce a trvale rozvráceno. Soud nemůže manželství rozvést dříve, než bude rozhodnuto o poměrech nezletilých dětí v době po rozvodu manželství, a toto rozhodnutí nenabude právní moci. Naopak v případě rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvratu je soudní řízení zahájeno na návrh jednoho z manželů, ke kterému se druhý z manželů připojí, nebo na návrh podaný oběma manžely společně. Aby manželství mohlo být rozvedeno bez zjišťování příčin rozvratu, musí být kumulativně splněny následující zákonem stanovené podmínky. Manželství musí trvat alespoň jeden rok a manželé spolu nejméně

⁷² Melzer, F., Tégel, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 797.

⁷³ § 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbirka zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

⁷⁴ § 755 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbirka zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

6 měsíců nežijí. Manželé se shodují na tom, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno, dohodli se na úpravě majetkových poměrů a jejich bydlení a především také na úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu. Manželé se mohou rovněž dohodnout i na výživném po dobu po rozvodu manželství.

Pokud soud vyhoví návrhu na rozvod manželství, zaniká manželství ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Ode dne následujícího po dni nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství se pak o sebe finančně stará každý z manželů sám.

4.2 Zánik společného jmění manželů ve vztahu k vyživovací povinnosti

V případě zániku manželství dochází rovněž i k zániku společného jmění manželů. Pokud manželství zaniklo rozvodem, zaniká společné jmění manželů ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Při tzv. sporném rozvodu nedochází spolu s rozvodem manželství k vypořádání SJM. Oba bývalí manželé jsou tak stále oprávněni nakládat s majetkem, který spadá do již zaniklého SJM, a to zpravidla v přiměřeném rozsahu. Může však dojít i k situaci, kdy dojde k zániku veškerého majetku, který by byl jinak předmětem vypořádání, ještě před tímto vypořádáním. Při vypořádání SJM soud stejně jako v případě vyživovací povinnosti dává přednost dohodě (bývalých) manželů, pokud však k této dohodě nedojde, mají oba bývalí manželé právo obrátit se ve lhůtě tří let od zániku SJM na soud s návrhem na vypořádání rozhodnutím soudu. Pokud tak ani jeden z manželů neučiní, dojde ke vzniku podílového spoluvlastnictví.

Vztah zaniklého SJM k vyživovací povinnosti rozvedeného manžela není v odborné literatuře ani v judikatuře dostatečně řešen. Se zavedením režimu oddělených jmění, kdy nemusí ke vzniku SJM vůbec dojít, nabývá tato otázka na ještě větším významu. Režim odděleného jmění lze přirovnat k nesezdanému soužití. Dosavadní nauka zastává názor, že SJM a vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely jsou samostatnými instituty a skutečnost, že po rozvodu došlo k vypořádání SJM nijak zásadně neovlivňuje přiznání nároku na výživné rozvedeného manžela.⁷⁵ Současná praxe tedy zastává názor, že i v případě, kdy rozvedený manžel, který není schopen se samostatně živit, získal na základě dohody o vypořádání SJM, příp. rozhodnutím soudu, větší finanční hotovost či větší podíl na majetku, může tento rozvedený manžel žádat

⁷⁵ Melzer, F., Tégel, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 760.

výživné, pokud budou splněny veškeré zákonné podmínky a možnosti, schopnosti a majetkové poměry druhého z rozvedených manželů mu umožní výživné poskytovat. Po oprávněném rozvedeném manželovi rovněž nelze požadovat, aby prodal např. rodinný domek, který získal v rámci vypořádání SJM a ve kterém bydlí, a stejně tak i předměty, které spoluvytvářejí jeho přiměřenou životní úroveň, jen proto, aby si mohl zajistit výživu sám, zvláště jestli je v možnostech a schopnostech povinného poskytovat oprávněnému vyživovací povinnost v přiměřeném rozsahu. To však neplatí o majetku, který by přiměřený rozsah přesahoval.⁷⁶

I přestože je na SJM a vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely nahlíženo jako na dva samostatné instituty, v praxi by však bylo mnohdy vhodnější, kdyby byla vyživovací povinnost rozvedeného manžela řešena v rámci jednoho řízení společně s dalšími majetkovými právy a povinnostmi manželů, např. právě v souvislosti s vypořádáním SJM nebo úpravou bydlení po zániku manželství.

4.3 Vznik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rozvedeného manžela představuje specifické právo v rámci plnění vyživovací povinnosti, neboť jeho vznik neodvozujeme od existence určitého trvajícího právního pouta, či jiného osobního vztahu, ale zakládáme jej na zaniklém právním poměru - rozvedeném manželství.⁷⁷ Má-li mít rozvedený manžel vůči svému bývalému manželovi nárok na výživné, musí být kumulativně splněny tři základní předpoklady, a to neschopnost rozvedeného manžela samostatně se živit, tato neschopnost musí mít svůj původ v manželství či v souvislosti s ním a vyživovací povinnost rozvedeného manžela musí být založena na spravedlivém požadavku.

4.3.1 Neschopnost samostatně se živit

Neschopnost samostatně se živit je klíčovým předpokladem pro vznik, příp. pro přiznání, vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely.⁷⁸ Tato podmínka je mimo jiné stanovena i v obecných ustanoveních upravujících vyživovací povinnost (§ 911 o.z.). Materiálním znakem tohoto kritéria je zjištění,

⁷⁶ Králíčková Z., *Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998*. [online], In: Právní rozhledy, 1998, [cit. 13. 3. 2019]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁷⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 237.

⁷⁸ Neplatí pro tzv. sankční výživné.

že oprávněný nedisponuje žádným vlastním příjmem nebo disponuje příjmem tak nízkým, že nepostačuje ke krytí jeho potřeb, anebo výnosy z majetku, které mu patří (even. jej spravuje), nejsou dostačující pro úhradu jeho osobních potřeb.⁷⁹ Příjmem oprávněného se tak rozumí nejen příjem ze zaměstnání či jiné výdělečné činnosti, ale také příjmy z majetku, případně dávky z pojistných či nepojistných sociálních systémů jako je starobní důchod, peněžitá pomoc v mateřství, příspěvek na bydlení, aj. Krajský soud v Ústí nad Labem v odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 5. 10. 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005, uvedl: „*Jestliže rozvedený manžel pracuje, dosahuje z výkonu své pracovní činnosti mzdu, z níž je objektivně schopen uspokojovat své životní potřeby (slovy zákona o rodině "sám se živit"), není tím splněn obligatorní předpoklad pro určení výživného.*“.⁸⁰ Při posuzování neschopnosti oprávněného se sám živit se nelze omezit jen na jeho příjmy, ale je třeba také posoudit i to, zda po oprávněném lze požadovat, aby se sám živil, např. aby vzhledem ke svým schopnostem a možnostem potencionálních povinných mohl dokončit přípravu na stav, kdy se již bude moci živit sám (příprava na budoucí povolání dokončením studia).⁸¹

4.3.2 Původ neschopnosti sám se živit v manželství či v souvislosti s ním

Jak již bylo uvedeno výše, dalším předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je, že neschopnost samostatně se živit má svůj původ v manželství či v souvislosti s ním. Předcházející právní úprava obsažená v zákoně o rodině tuto podmínku neobsahovala (srov. § 92 odst. 1 zákona o rodině). Dle zmíněného ustanovení stačilo, aby rozvedený manžel nebyl schopen se sám živit, původ této neschopnosti byl pak irelevantní. Ze soudní praxe vyplynuly zejména dvě situace, které mají svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním a jsou stále aktuální. První z nich se týká manželství vychovávající nezaopatřené děti. V tomto případě bývají důvody pro uplatnění výživného rozvedeného manžela spojeny především s péčí o děti, neboť děti nelze umístit do jeslí nebo mateřských škol, ať již proto, že v místě bydliště se podobná zařízení nevyskytují, anebo mají omezenou kapacitu, rozvedený manžel tak nemůže nastoupit do odpovídajícího zaměstnání a být výdělečně činný, neboť je nucen zůstat v domácnosti, aby pečoval o dítě. Druhý důvod je spjat

⁷⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 564.

⁸⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 10. 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005.

⁸¹ Melzer, F., Těgl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 2, § 794 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 1648.

s výdělkovými schopnostmi jednoho z manželů a možností jeho dalšího pracovního a profesního uplatnění v době rozvodu a těsně po něm. Jedná se například o situace, kdy rozvedený manžel v důsledku péče o domácnost a děti ztratil svou kvalifikaci, pozbyl reálnou možnost uplatnit se ve svém oboru, může jít ale i o úraz či nemoc, které přivodí stav pracovní neschopnosti, případně invaliditu apod. Naopak okolnostmi, které nemají svůj původ v manželství a ani s ním nijak nesouvisí, jsou úraz, nemoc či ztráta zaměstnání, dojde-li k nim v době po rozvodu manželství. Plnění vyživovací povinnosti má v takových případech pouze morální charakter, nikoli právně vynutitelný.⁸²

Ústavní soud se původem neschopnosti se samostatně živit v manželství či v souvislosti s ním vyjádřil v usnesení ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 3180/17. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích - pobočky v Táboře (dále jen jako „Krajský soud“), kterým bylo rozhodnuto o návrhu na zrušení výživného rozvedené manželky. Z usnesení Ústavního soudu vyplývá, že v manželství stěžovatelky a vedlejšího účastníka (bývalý manžel stěžovatelky) se narodily tři děti, které byly po rozvodu manželství svěřeny do péče stěžovatelky (pozn. stěžovatelka měla v péči již jedno dítě, na které jeho otec hradil výživné). Vedlejší účastník přispíval nejen na výživné nezletilých dětí, ale rovněž i výživným rozvedené manželky ve výši 500,- Kč měsíčně. Tato povinnost mu byla uložena s ohledem na skutečnost, že stěžovatelka v době po rozvodu byla na rodičovské dovolené a celodenně pečovala o nejmladší z dětí (tříleté dítě) a nebyla tak schopna se samostatně živit. Téměř po dvou letech od uložení povinnosti přispívat rozvedené manželce na výživném, podal bývalý manžel návrh na zrušení výživného. Tento návrh byl Okresním soudem v Pelhřimově zamítnut. Vedlejší účastník však podal odvolání ke Krajskému soudu, který napadený rozsudek změnil, a to tak, že v části týkající se zrušení vyživovací povinnosti za období červenec až srpen 2016 návrh zamítl, avšak od 1. 9. 2016 návrhu vyhověl. Krajský soud dospěl k závěru, že neschopnost stěžovatelky samostatně se živit nemá původ v manželství ani v souvislosti s ním, neboť příčinou nezaměstnanosti stěžovatelky je stav na trhu práce. Stěžovatelka v době rozhodování již nebyla na mateřské dovolené, ale byla vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce, a to od 1. 9. 2016. Rovněž zde nebyly

⁸² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 239.

žádné okolnosti, které by bránily nástupu nejmladšího dítěte do mateřské školy, kterému bylo 5 let. Stěžovatelka se však místo nástupu do zaměstnání rozhodla rozšířit svou kvalifikaci studiem a ostatní čas věnovala péči a výchově dětí.

Stěžovatelka proti rozhodnutí Krajského soudu podala ústavní stížnost, ve které namítala, že soud nezohlednil skutečnost, že trh práce nenabízí odpovídající reálné uplatnění pro matku samoživitelku se čtyřmi nezaopatřenými dětmi. Dále uvedla, že s ohledem na nemocnost dětí a pravidelné lékařské prohlídky není možné, aby si našla celodenní zaměstnání. Z tohoto důvodu tak nemožnost jejího zaměstnání nesouvisela s trhem práce, ale s péčí o děti, a proto dle jejího názoru měla stále původ v manželství. Stěžovatelka dále namítala, že Krajský soud rozhodl v její nepřítomnosti, i přestože se předem telefonicky omluvila. Stěžovatelka se tak nemohla vyjádřit k novým tvrzením vedlejšího účastníka. Stěžovatelka se domnívala, že rozhodnutím Krajského soudu bylo porušeno její právo na svobodnou volbu povolání, neboť odejmutím výživného byla „potrestána“ za nepřijetí zaměstnání, který by bylo v rozporu s její kvalifikací.

Ústavní soud v usnesení uvedl, že argumentace stěžovatelky ohledně příčin její nezaměstnanosti je pouze polemikou a měla zaznít již před soudem prvního stupně. Stěžovatelka rovněž neuvedla žádné skutečnosti, které by bránily nástupu nejmladšího dítěte do předškolního zařízení. Z ústavní stížnosti tak nelze vyvodit nezbytnost celodenní péče o děti. Naopak z argumentace stěžovatelky o právu na svobodnou volbu povolání vyplývá, že jisté nabídky práce měla, avšak je nepřijala. Ústavní soud tak dospěl k závěru, že: *„Náhled stěžovatelky, podle kterého obtížnost či náročnost pro rodiče časově skloubit běžnou péčí o děti s pracovní činností je třeba podřadit pod případy, na které dopadá § 760 odst. 1 občanského zákoníku, je extrémně extenzivní, a ve svém důsledku by znamenal, že vždy ten z rozvedených manželů - rodičů, který by měl dítě či děti svěřeny do péče, by měl "automaticky" nárok na výživné, neboť by se obecně vycházelo z předpokladu (který by ani nemusel být konkrétně naplněn, protože pracovní uplatnění závisí i na dalších ukazatelích, včetně kvalifikace a schopností uchazeče o práci), že jeho uplatnění na trhu práce je horší (nemocnost dítěte je pravidlem) než u rozvedeného rodiče, který nemá dítě svěřeno do své péče.“*⁸³ Rovněž ohledně práva na vzdělání Ústavní soud uvedl, že není povinností rozvedeného manžela živit druhého z rozvedených manželů, pokud se ten rozhodne namísto

⁸³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 3180/17.

výkonu pracovní činnosti studovat. Stejně tak ani v tvrzení stěžovatelky, že Krajský soud jednal bez její přítomnosti a ona tak neměla možnost vyjádřit se k novým tvrzením vedlejšího účastníka, neshledal Ústavní soud žádné pochybení. Naopak uvedl, že veškeré skutečnosti, na kterých bylo založeno rozhodnutí Krajského soudu, plynuly již ze zjištění provedených okresním soudem a rovněž byly uvedeny v odvolání vedlejšího účastníka a podání stěžovatelky krajskému soudu. Na základě těchto skutečností Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je třeba odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

4.3.3 Spravedlivý důvod

Poslední předpoklad, který musí být splněn, je morálního charakteru. Vyživovací povinnost rozvedeného manžela musí být založena na spravedlivém požadavku. Spravedlivý požadavek je nižším korektivem, než jsou dobré mravy. Zákon příkladmo uvádí, že se jedná o okolnosti jako je věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu či skončení péče o společné dítě rozvedených manželů.

4.3.4 Další kritéria pro vznik vyživovací povinnosti

Pro usnadnění rozhodovací praxe zákon stanoví ve druhém odstavci ustanovení § 760 o.z. některá upřesňující kritéria, která mají být hodnocena soudem při rozhodování o existenci nároku na výživné nebo o jeho výši. Jedná se o okolnosti představující závažné důvody, jejichž naplnění může přesvědčit o tom, že plnění vyživovací povinnosti nelze po rozvedeném manželovi spravedlivě požadovat buď vůbec, nebo jen v omezené míře, nebo by naopak přiznání výživného bylo v rozporu s dobrými mravy.⁸⁴ Tento výčet je pouze demonstrativním výčtem, neboť samotný zákon stanoví, že může být dán i jiný obdobně závažný důvod (§ 760 odst. 2 písm. e) o.z.). Soudy mají především hodnotit, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je již rozvedeno. Je tak třeba rozlišovat mezi déletrvajícými manželstvími a manželstvími kratšími, neboť čím déle manželství trvá, tím je pravděpodobnější, že společné soužití manželů vytvořilo určitý stabilní ekonomicko-sociální rámec pro uspokojování potřeb. Naopak u doby, která uplynula od rozvodu manželství je tomu opačně.

⁸⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 243.

Čím delší doba od rozvodu uplynula, tím je menší intenzita vyživovací povinnosti.⁸⁵

Dalším kritériem je, že si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila žádná závažná překážka. Přiměřeným zaměstnáním se rozumí takové zaměstnání, které je bývalý manžel schopen vykonávat a které mu zajistí takový příjem, aby jím byl schopen se živit. Nemusí se jednat o zaměstnání, které odpovídá jeho profesní kvalifikaci.⁸⁶ Lehkomyšlnost nebo dokonce hrubá nedbalost rozvedeného manžela při hledání zaměstnání a zajištění si vlastního příjmu nemůže být přičítána k tíži povinného manžela. Závažnou překážkou, která by bránila bývalému manželovi v tom, aby si opatřil přiměřené zaměstnání, může být zdravotní stav (např. úraz, nemoc, těhotenství), ale také péče o nezaopatřeného či postiženého potomka, který potřebuje celodenní péči, nebo nemožnost najít si adekvátní uplatnění v místě bydliště a širším okolí z důvodu vysoké nezaměstnanosti.⁸⁷ Se schopností se samostatně živit souvisí i posuzování dalšího předpokladu. Jedná se o posouzení toho, zda si rozvedený manžel nemohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem. Rozvedený manžel, ať již oprávněný či povinný, tímto není a ani nesmí být nucen ke zpeněžení svého majetku. Toto kritérium směřuje především na případy marnotratnosti. Soudy se často setkávají s případy, kdy oprávněný bývalý manžel daruje svůj majetek a následně se pak u soudu domáhá přiznání a stanovení výživného, nebo naopak povinný rozvedený manžel účelově převede svůj majetek na třetí osobu, aby mohl před soudem tvrdit, že jeho majetkové schopnosti nejsou takové, aby mohl poskytovat výživné svému bývalému manželovi.

Dále soudy při rozhodování o výživném rozvedeného manžela přihlíží k tomu, zda se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost. Péče o rodinnou domácnost, která je vykonávána výlučně a po dlouhou dobu, může mít za následek vytržení rozvedeného manžela z běžného pracovního procesu a z uplatnění na trhu práce.⁸⁸ Jak již bylo zmíněno výše, výlučná péče o rodinu může vést k naplnění jednoho ze základních kritérií

⁸⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 243.

⁸⁶ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 763.

⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 243.

⁸⁸ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 764.

pro přiznání výživného (neschopnost rozvedeného manžela se živit, která má svůj původ v manželství).

Posledním kritériem, o kterém se zákon výslovně zmiňuje, je, že se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu. Zde je důležité, zda rozvedený manžel, který se tohoto činu dopustil, je oprávněnou či povinnou stranou. V případě, že by byl oprávněným, bylo by přiznání vyživovací povinnosti v rozporu s dobrými mravy. Pokud by tomu bylo naopak, přiznání vyživovací povinnosti by nic nebránilo. Soud v těchto případech musí jako předběžnou otázku provést příslušnou trestněprávní kvalifikaci. Činem povahy trestného činu se rozumí nejen skutek, pro který je rozvedený manžel trestně stíhán a následně pravomocně odsouzen, či naopak byla-li vyslovena vina bez uložení trestu nebo byl-li rozvedený manžel obžaloby zproštěn, ale jedná se i o skutky, pro které trestní stíhání nebylo vůbec zahájeno, i přestože je nepochybné, že se skutek stal. Například nedošlo-li k udělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním.⁸⁹

4.3.5 Rozpor s dobrými mravy

Stejně jako u všech ostatních druhů vyživovací povinnosti, ani přiznání výživného na rozvedeného manžela nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Kromě naplnění výše uvedených kritérií (podkapitola 4.3.4) může být důvodem, pro který by mohlo přiznání vyživovací povinnosti odporovat dobrým mravům, skutečnost, že oprávněný manžel svým chováním způsobil rozpad manželství a na rozvodu trval i přesto, že povinný manžel s rozvedením nesouhlasil. Z rozhodovací praxe soudů pak vyplývá, že pokud bývalý manžel přijde o pracovní příležitost z důvodu vlastní trestné činnosti, je přiznání výživného v rozporu s dobrými mravy, neboť si neschopnost sám sebe uživit přivodil svým jednáním sám. Ustanovení § 762 odst. 2 o.z. pak nepřipouští přiznání výživného, pokud se bývalý manžel vůči druhému manželovi dopustil jednání, které naplňuje znaky domácího násilí⁹⁰ (více viz podkapitola 4.5).

4.4 Rozsah a výše vyživovací povinnosti

Zákon rozsah vyživovací povinnosti rozvedeného manžela upravuje v ustanovení § 760 odst. 1 o.z. Podle tohoto ustanovení se výživné poskytuje

⁸⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 764.

⁹⁰ Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-023-9, str. 69.

v přiměřeném rozsahu.⁹¹ Tento rozsah byl sice převzat ze zákona o rodině, avšak ten se zprvu omezoval pouze na nutnou výživu, která byla nahrazena přiměřenou výživou až s přijetím zákona č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 4. 1983. Rozsah přiměřené výživy však platí především v případech, kdy o určení výživného rozvedeného manžela rozhoduje soud. Zákon však dává přednost dohodě manželů či bývalých manželů, kde se přiměřený rozsah při stanovení výše výživného uplatnit nemusí.

Definici přiměřeného rozsahu však neobsahoval ani zákon o rodině a rovněž ji neobsahuje ani současná právní úprava. Nepochybně se však jedná o kategorii rozsahem nižší, než je stejná životní úroveň, která je garantována ve vztahu mezi manžely nebo dětem ve vztahu k jejich rodičům. Stejně tak jde i o jinou kategorii než jsou odůvodněné potřeby (§ 913 o. z.) a slušná výživa, která je stanovena pro vyživovací povinnost dětí vůči svým rodičům (§ 915 odst. 2 o.z.).⁹² Slušná výživa stojí mezi stejnou životní úrovní a přiměřenou výživou. Podle ustálené soudní praxe nelze pojem přiměřená výživa vykládat restriktivně jen jako pokrytí zcela nezbytných potřeb, ale tak, aby z výživného mohly být uspokojovány i další potřeby oprávněného.⁹³ Tyto další potřeby rozvedeného manžela vyplývají především z jeho věku, zdravotního stavu, způsobu jeho života, atd.

4.4.1 Dohoda o výživném

Zákon předpokládá, že se manželé či rozvedení manželé o rozsahu vyživovací povinnosti a způsobu poskytování výživného dohodnou (§ 761 odst. 1 o.z.). Pouze v případě, že se rozvedení manželé nedohodnou, může se potřebný bývalý manžel obrátit na soud, aby rozhodl o vyživovací povinnosti druhého manžela (§ 761 odst. 2 o.z.).

Pokud jde o časové hledisko uzavření dohody o výživném, již z textu zákona vyplývá, že dohodu mohou uzavřít jak manželé za trvání manželství, tak i rozvedení manželé po nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. V prvním případě je třeba zmínit, že i přestože dojde k uzavření dohody již za trvání manželství, účinnost dohody nastává až okamžikem rozvodu. Zákon se

⁹¹ Nevztahuje na tzv. sankční výživné.

⁹² Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 761.

⁹³ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphálová, L. a kol., *Rodinné právo*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-644-9, str. 124.

však nevypovídá se situací, kdy se rozhodnou obdobnou dohodou se stejnými nebo podobnými účinky uzavřít již snoubenci v podobě tzv. předmanželské smlouvy. Tato smlouva se zásadně týká režimu jejich společného jmění, případně majetkových poměrů pro dobu po rozvodu (§ 718 odst. 2 o.z.). Neexistuje však žádný důvod, který by tuto možnost vylučoval, proto se právo na uzavření této dohody přiznává i snoubencům.⁹⁴ Právní úprava dohody obsažená v zákoně o rodině v ustanovení §92 odst. 1 se omezovala pouze na spojení rozvedený manžel, avšak soudy v rámci své rozhodovací činnosti dospěly k závěru, že již za účinnosti zákona o rodině bylo v souladu se zákonem, pokud dohodu o výživném uzavřeli manželé již za trvání manželství. Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 135/2004, ze dne 4. 5. 2004, uvedl: „*Výrazem rozvedený manžel, použitým v uvedeném ustanovení, je vyjádřeno, že právo na výživné po rozvodu podle ust. § 92 zák. o rod. má za stanovených předpokladů rozvedený manžel a nikoli bývalý manžel, tedy ten, který po rozvodu uzavřel nové manželství (srov. § 94 odst. 1 zák. o rodině). Nelze však z něj dovodit, že vázal možnost uzavřít dohodu o výživném podle ust. § 92 odst. 1 zák. o rodině až na dobu po té, kdy manželství bylo pravomocně rozvedeno, a že by dohodu uzavřenou před právní mocí rozsudku ve výroku o rozvodu vylučoval s důsledky její neplatnosti pro rozpor se zákonem (§ 39 obč. zák., § 104 zák. o rodině).*“⁹⁵

Z hlediska formálních náležitostí zákon neobsahuje požadavek na písemnou formu dohody. Dohoda o výživném tak může být uzavřena i ústně, ovšem pro účely dokazování v jakémkoli sporu ve věci vyživovací povinnosti rozvedeného manžela, je vhodné uzavřít dohodu v písemné formě. Důkaz o její existenci pak leží na tom, kdo se jí dovolává. Pokud však manželé uzavírají dohodu o výživném ve smyslu ustanovení § 757 o.z., vyžaduje zákon písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. Jedná se o situace, kdy je manželství rozváděno bez zjišťování příčin rozvratu a manželé se mimo jiné dohodli i na výživném pro dobu po rozvodu. Tato dohoda však není obligatorní součástí dohod, které manželé musí soudu za účelem rozvodu dle § 757 o.z. předložit. Manželé ji tak nemusí, ani pro tuto variantu rozvodu, vůbec uzavřít. Není rovněž vyloučena ani možnost, že manželé předmětnou dohodu uzavřou i v jiné formě a soudu ji nepředloží, neboť pro účely rozvodu není nutná. V případě ujednání

⁹⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 247.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 135/2004.

o výživném po dobu po rozvodu v rámci předmanželské smlouvy, bude mít dohoda předepsanou formu pro tento typ dohod, tj. formu veřejné listiny.⁹⁶

Obsahové náležitosti pak vyplývají přímo z textu zákona. Dohoda tak musí obsahovat ujednání o rozsahu vyživovací povinnosti, tedy kolik má být na jejím základě plněno, a dále způsob poskytování výživného, který zahrnuje jednak způsob plnění (peněžité či jiné plnění) a jednak ujednání o splatnosti.

4.4.2 Odbytné

Vyživovací povinnost rozvedeného manžela může být nahrazena tzv. odbytným, které představuje definitivní vypořádání nároků z titulu výživného. K obnovení nároku na výživné nedojde ani v případě, že by na straně oprávněného došlo ke změně poměrů.

O odbytném nelze rozhodnout v rámci soudního řízení, výjimkou je pouze schválení dohody o odbytném v rámci soudního smíru podle §99 o.s.ř. O odbytném tak mohou rozhodovat pouze samotní (bývalý) manželé.⁹⁷ K tomuto rozhodnutí dochází pomocí dohody o nahrazení výživného odbytným (dále jen jako „dohoda o odbytném“). Oproti předchozí právní úpravě nemusí být tato dohoda písemná (srov. § 94 zákona o rodině). Výjimkou je pouze ustanovení § 757 o.z., o kterém bylo pojednáno v předchozí kapitole. Podmínkou pro nabytí účinnosti dohody je nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství. Nárok na výživné rozvedeného manžela může vzniknout až poté, co je manželství rozvedeno, z tohoto důvodu je dřívější účinnost dohody o odbytném vyloučena. Pokud by si strany v dohodě sjednaly něco jiného, bylo by toto ujednání neplatné. Jeho neplatnost by však zpravidla nezpůsobila neplatnost dohody jako celku. Stejně tak jako dohodu o výživném i dohodu o odbytném lze sjednat již v předmanželské smlouvě.⁹⁸

Odbytné je tedy materiální plnění, o kterém se strany dohody shodly, že nahrazuje nárok z titulu výživného. Strany se rovněž dohodnou o druhu plnění a jeho rozsahu. Může se jednat nejen o peněžité plnění, ale i naturální, či plnění spočívající v úkonech nebo službách. Odbytné může být rovněž splněno několika

⁹⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 247.

⁹⁷ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 768.

⁹⁸ Tamtéž, str. 767.

způsoby, a to jednorázově, či postupně ve splátkách. Mimo ujednání výše odbytného je třeba v dohodě o odbytném ujednat i jeho splatnost.⁹⁹

Odbytné však zcela přesně neodráží poměry a potřeby rozvedených manželů oproti stavu, kdy by o nich rozhodoval soud. Výše odbytného nemusí odpovídat přiměřenému rozsahu, může být vyšší či dokonce i nižší. Výše odbytného tak nemá vliv na platnost dohody o odbytném. Naopak neplatnost dohody by mohla být způsobena především z důvodu rozporu s dobrými mravy, rozporu se zákonem, nezpůsobilosti či neschopnosti právně jednat, případně počáteční nemožnosti plnění.¹⁰⁰

4.5 Sankční výživné

Sankčním výživným se rozumí výživné rozvedeného manžela, které umožňuje vyšší míru možného plnění než je přiměřená výživa, a to až do výše rozsahu odpovídajícímu zásadně stejné životní úrovni rozvedených manželů. Tento institut byl převzat ze zákona o rodině, do kterého byl začleněn v roce 1998, a to zákonem, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon č. 91/1998 Sb.). Tento zákon vstoupil v účinnost dne 1. 8. 1998. V současné době je sankční výživné upraveno v ustanovení § 762 o.z., které stanoví podmínky pro vznik tohoto nároku. Jedním ze základních předpokladů je absence dohody o výživném, případně dohody o odbytném. Sankční výživné je tak možné stanovit pouze rozhodnutím soudu. Návrh na jeho určení může oprávněný manžel uplatnit u soudu až po zániku manželství, nejpozději však do tří let od rozvodu manželství, a rovněž i přiznání sankčního výživného je podmíněno dobou přiměřenou okolnostem, nejdéle však dobou tří let od rozvodu manželství. V samotné důvodové zprávě k občanskému zákoníku je uvedeno, že „není nezbytné, aby sankční výživné pokrývalo celé tříleté období. Nicméně je vždy třeba, aby soud rozhodující o sankčním výživném určil dobu jeho poskytování.“¹⁰¹ Toto časové omezení je dáno předpokladem, že následky rozvedeného manžela nebudou zatěžovat trvale. Po uplynutí této doby má však oprávněný manžel nárok na výživné v přiměřeném rozsahu dle § 760 o.z., ovšem

⁹⁹ Melzer, F., Tégel, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 766.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 767.

¹⁰¹ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online], 3. 2. 2012 [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

pouze za podmínky, že budou splněny veškeré zákonné předpoklady podmiňující vznik tohoto nároku. Další kritéria, která musí být splněna kumulativně, jsou následující. Bývalý manžel, který se tohoto nároku domáhá, rozvrat manželství převážně nezapříčinil nebo s rozvodem nesouhlasil a zároveň mu byla rozvodem způsobena závažná újma.

Převážné nezapříčinění rozvratu manželství je třeba odlišovat od zjišťování příčin rozvratu manželství v soudním řízení o rozvodu, neboť v řízení o rozvodu jde o zjištění existence či neexistence rozvratu manželství, nikoli viny každého z manželů. V řízení o (sankčním) výživném rozvedeného manžela se tak oproti řízení o rozvodu provádí i hodnocení, které z příčin rozvratu jsou na straně kterého z účastníků, jaká je jejich závažnost a jaký je celkový poměr účastníků na rozvratu jejich manželství.¹⁰² Nesouhlas s rozvodem je oproti předcházející právní úpravě novinkou, zákon o rodině tuto podmínku neobsahoval (srov. § 93 odst. 1 zákona o rodině). Za nesouhlas s rozvodem lze považovat především ty situace, kdy návrh na rozvod je podán pouze jedním z manželů a druhý manžel se k tomuto návrhu nepřipojí. Naopak situace, kdy oba manželé podají společný návrh, resp. druhý z manželů se k návrhu připojí, případně situace, kdy je druhý z manželů pasivní a žádným způsobem se podanému návrhu nebrání, lze považovat za souhlas s rozvodem manželství. V případech rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství je tak sankční výživné vyloučeno, neboť manželství bylo rozvedeno za konsenzu obou manželů o existenci rozvratu a soud jeho příčiny nezjišťoval ani nehodnotil, protože oba manželé s rozvodem souhlasili.¹⁰³

Závažná újma způsobená rozvodem spočívá v tom, že se zánikem manželského svazku je jeden z manželů nepřiměřeným způsobem dotčen na svých právech. Újma tak musí mít svůj základ v některém z práv garantovaných manželstvím, která jsou uvedena v ustanovení § 687 o.z. Povaha újmy je pak vedlejší. Může se jednat o újmu ekonomickou, morální, ale i osobní. Důležitá je rovněž intenzita takto způsobené újmy, zákon požaduje, aby se jednalo o újmu závažnou.¹⁰⁴ Stávající právní úprava však tento pojem nijak nedefinuje. V souvislosti se sankčním výživným je třeba upozornit na rozdílnou formulaci

¹⁰² Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 771 - 772.

¹⁰³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 252.

¹⁰⁴ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 773.

újmou v případě tzv. ztíženého rozvodu (§ 755 odst. 2 písm. b) o.z.), kdy musí bránící se manžel prokázat, že by mu rozvodem vznikla zvlášť závažná újma. Tento rozdíl nasvědčuje tomu, že jde o dvě samostatně působící konstrukce, kdy aplikace jedné nutně nepodmiňuje aplikaci druhé.¹⁰⁵ Avšak rozsah aplikace ustanovení o sankčním výživném, ať již ve znění dosavadních předpisů, či ve znění o.z., je v nauce i odborné praxi spornou otázkou. Část doktríny se přiklonila ke stanovisku, že uplatnění práva na výživné v sankčním režimu lze spojit právě jen s tzv. rozvodem ztíženým. Podle dalších názorů však uplatnění práva na výživné v sankčním režimu není vázáno striktně jen na ztížený rozvod, ale může se uplatnit i při rozvodu „běžném“ (rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu), neboť jak již bylo zmíněno, předpoklady vzniku práva na sankční výživné jsou formulovány samostatně a odchylně.¹⁰⁶ Sama důvodová zpráva v části vztahující se k § 762 o.z. pracuje s pojmem zvlášť závažné újmy: *„Vzhledem k tomu, že přiznání sankčního výživného vždy záleží na úvaze soudu (ten posoudí především sociální a mravní důvodnost žádání), není rozhodné, jakou argumentaci manžel, proti jehož vůli k rozvodu došlo, konkrétně (v rozvodovém řízení) použil, zejména zda totiž výslovně poukazoval (popřípadě vůbec mohl poukazovat) na svou nepříznivou životní situaci, anebo zda i bez této argumentace bylo z jiných skutečností zřejmé, že mu zvlášť závažná újma v důsledku případného rozvodu skutečně hrozí.“*¹⁰⁷ Je tedy otázkou, zda by pojmy zvlášť závažné újmy a závažné újmy dle zmíněných ustanovení neměly být vykládány shodně, neboť ze samotné důvodové zprávy lze dovodit, že k odchylce v daném pojmosloví došlo zřejmě z důvodu legislativní nečistoty či nekonceptnosti terminologie.¹⁰⁸

Pojmem závažné újmy se zabýval Ústavní soud v usnesení ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 531/06. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhala zrušení rozhodnutí Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Jihlavě. Stěžovatelka se žalobou podanou u Okresního soudu v Jihlavě domáhala určení výživného rozvedené manželky ve výši 5.000,- Kč měsíčně dle ustanovení § 93

¹⁰⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., Občanský zákoník. Komentář. Svazek II, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 250.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 251 - 252.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze). [online], 3. 2. 2012 [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁰⁸ Melzer, F., Těgl, P. a kolektiv, Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 774.

zákona o rodině,¹⁰⁹ neboť se domnívala, že byly splněny všechny podmínky pro jeho přiznání. Oba soudy žalobu stěžovatelky zamítly, neboť dle jejich názoru nebyly splněny veškeré podmínky pro přiznání výživného. Stěžovatelka oběma soudům vytýkala, že se při posuzování otázky, zda stěžovatelce vznikla rozvodem závažná újma, omezily pouze na zjišťování této újmy v majetkové sféře a nikoliv osobní. Stěžovatelka uvedla, že rozvodem manželství ztratila možnost podpory, ochrany a pomoci ze strany vedlejšího účastníka (bývalý manžel stěžovatelky). Dle stěžovatelky lze tento zásah do osobní sféry podřadit pod pojem závažné újmy.

Soud prvního stupně na základě provedených důkazů zjistil, že návrh na rozvod manželství podal vedlejší účastník a stěžovatelka se k němu připojila. Příčinou rozpadu manželství byla kromě bezdětnosti manželství i známost vedlejšího účastníka s jinou ženou. Soud v rámci provedeného dokazování rovněž zkoumal i neschopnost stěžovatelky se samostatně živit. Z vyžádaných zpráv od zaměstnavatelů účastníků řízení o jejich průměrných mzdách, však dospěl k závěru, že stěžovatelka dosahuje výdělku odpovídajícímu republikovému průměru, a to i přestože je delší dobu v pracovní neschopnosti. Soud dále zjistil, že stěžovatelka bydlí v bytě, který je ve vlastnictví vedlejšího účastníka, který stěžovatelce hradí veškeré náklady spojené s užíváním bytu. Soud se v rámci dokazování zabýval i zdravotními obtížemi stěžovatelky, které s ohledem na skutečnost, že jimi stěžovatelka trpí již od počátku manželství, nepovažoval za závažnou újmu.

Krajský soud v Brně v odvolacím řízení doplnil dokazování především rozhodnutím Okresní správy sociálního zabezpečení v Jihlavě o přiznání částečné invalidity stěžovatelky, jejím platovým výměrem, rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení o přiznání částečného invalidního důchodu a dohodou o vypořádání společného jmění manželů a dospěl k závěru, že odvolání stěžovatelky není důvodné. Odvolací soud v odůvodnění rozhodnutí uvedl, že životní úroveň stěžovatelky v důsledku rozvodu snížena nebyla, neboť z vyplaceného podílu na vypořádání společného jmění manželů si stěžovatelka může pořídit vlastní bydlení a výše jejích měsíčních příjmů postačuje na uspokojování odpovídajících životních potřeb.

¹⁰⁹ Jedná se o tzv. sankční výživné, kdy výživné rozvedeného manžela odpovídá rozsahu vyživovací povinnosti mezi manžely, tj. stejná hmotná a kulturní úroveň. Toto výživné lze přiznat manželovi, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel, a rozvodem mu byla způsobena závažná újma.

Ústavní soud přezkoumal veškeré námitky stěžovatelky ve vztahu k napadeným rozhodnutím a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je neopodstatněná. Stěžovatelka svým podáním postavila Ústavní soud do pozice další soudní instance v systému obecného soudnictví ČR. Ústavní soud však může zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů jen v případech, kdy dojde k zásahu do ústavně garantovaných práv a svobod účastníků. Ústavní soud v usnesení uvedl, že námitka stěžovatelky, že obecné soudy interpretovaly pojem závažné újmy příliš úzce, tj. pouze do materiální oblasti, není opodstatněná. Naopak vyslovil souhlas s právním názorem obecných soudů, že pro přiznání sankčního výživného rozvedené manželce je třeba splnit obě podmínky kumulativně a právní názor obecných soudů tak nevybočuje z právní teorie, ani dosavadní praxe obecných soudů při rozhodování obdobných případů, a proto nelze tvrdit, že by byl protiústavní.

Právo na sankční výživné se podle § 762 odst. 2 o.z. nepřiznává bývalému manželovi, který se vůči druhému manželovi dopustil jednání, které naplňuje znaky domácího násilí, ač by jinak podmínky přiznání práva na výživné splňoval.¹¹⁰ V odborných publikacích bývá domácí násilí definováno jako fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, přičemž intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.¹¹¹ Občanský zákoník obsahuje zvláštní ustanovení proti domácímu násilí (§ 751 - 753), která reagují na situaci, kdy se manžel vůči druhému z manželů či jinému, kdo žije v rodinné domácnosti manželů, dopustí tělesného nebo duševního násilí, v důsledku kterého se tak další společné bydlení manželů pro jednoho z nich stane nesnesitelné. Ustanovení § 762 odst. 2 o.z. se však vztahuje pouze na bývalého manžela, nikoliv vůči dalším členům rodinné domácnosti. Problematikou domácího násilí se rovněž zabývá i trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), konkrétně se jedná o trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku). Podle ustálené judikatury „*se znakov "týrání" rozumí takové zlé nakládání s osobou blízkou žijící s pachatelem ve společném obydlí, které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti, necitelnosti a bezohlednosti a též určitou*

¹¹⁰ § 762 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbírká zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.

¹¹¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6, str. 252.

trvalostí, které tato osoba pocítuje jako těžké příkoří. Není nutné, aby u týrané osoby vznikly nějaké následky na zdraví v podobě zranění či jiné obdobné újmy a týrání nemusí mít nutně jen povahu fyzického násilí, ale může spočívat i v působení psychických útrap. Týrání představuje vyvolání a udržování stavu vnímaného poškozeným jako v zásadě setrvalý stav negativních pocitů, vnitřní nepohody a obav, byť tento stav může být vyvolán dílčími konkrétními jednáními obviněného (pachatele) udržujícími či prodlužujícími tento setrvalý stav, a to až do okamžiku jeho ukončení.“¹¹² Dle občanského zákoníku však stačí, pokud půjde o jednání, které naplňuje znaky domácího násilí. Z této formulace tak zcela jasně vyplývá, že nemusí jít o jednání, které by bylo úředně vyšetřováno stíháno, nemusí tak dojít ani k odsouzení pro výše uvedený trestný čin a stejně tak k uložení sankce za něj. K tomu, aby soud bývalému manželovi nepřiznal nárok na sankční výživné, stačí jeho pouhá existence. Zda se bývalý manžel takového jednání skutečně dopustil, posuzuje soud jako předběžnou otázku nezávisle na tom, zda o násilí bylo či nebylo v minulosti vedeno řízení dle §400 - 414 z.ř.s.¹¹³. Dle těchto ustanoveních postupuje soud mimo jiné v případech, kdy rozhoduje o vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí.

4.6 Zánik vyživovací povinnosti

V současné právní úpravě není obecně doba trvání vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely časově omezena. Předcházející právní úprava zprvu obsahovala časové omezení vyživovací povinnosti. Povinný měl tak povinnost platit příspěvek na výživu nejdéle po dobu pěti let po rozvodu. Tuto dobu bylo však možné výjimečně z důležitých důvodů prodloužit, a to i bez časového omezení. Podmínkou však bylo, že rozvedený manžel se ani po uplynutí této doby nebyl schopen sám žít (srov. § 93 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. 3. 1983). Časové omezení však bylo zrušeno v roce 1982, zákonem č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině. Tento zákon vstoupil v účinnost ke dni 1. 4. 1983.

V případě vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely existuje však několik způsobů zániku této povinnosti. Občanský zákoník oproti zákonu o rodině neobsahuje jedno ustanovení, které by upravovalo veškeré způsoby zániku.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 4. 2017, sp. zn. 8 Tdo 224/2017.

¹¹³ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol., *Občanský zákoník, Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-653-1, str. 802.

Dle ustanovení § 763 o.z. zaniká vyživovací povinnost v případě, kdy oprávněný manžel uzavře nové manželství, či vstoupí do registrovaného partnerství, a to v případě, že by se jednalo o neplatné manželství, či partnerství. Nárok na výživné zaniká ke dni vzniku nového manželství či partnerství avšak pouze jednostranně, a to od oprávněného bývalého manžela vůči povinnému bývalému manželovi. Pokud dojde k zániku nově uzavřeného manželství či partnerství, nárok na výživné se již neobnovuje, neboť zánik nároku je trvalý. Znovu rozvedený manžel, či partner, jehož partnerství bylo zrušeno, má nárok na výživné vůči poslednímu bývalému manželovi/partnerovi. Tento způsob zániku se vztahuje nejen na běžné ale i na sankční výživné.

Další způsob zániku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely nalezneme v ustanovení § 761 odst. 1 o.z. v rámci úpravy rozsahu vyživovací povinnosti a odbytného. V případě, že manželé či bývalí manželé uzavřeli dohodu o odbytém, zaniká vyživovací povinnost poskytnutím odbytného. Odbytné však musí být skutečně poskytnuto, pokud nebylo poskytnuto zcela nebo vůbec nárok na výživné trvá. S poskytnutím odbytného tedy zaniká i možnost oprávněného manžela obrátit se se svým nárokem na soud. Rovněž po dobu řádného plnění odbytného v souladu s dohodou o odbytém se rozvedený manžel, kterému je takto plněno, nemůže důvodně domáhat výživného rozvedeného manžela, případná žaloba by měla být ze strany soudu zamítnuta.¹¹⁴

Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely zanikne rovněž i v případě, kdy oprávněný bude schopen se sám živit, neboť tím odpadne jedna ze zákonem stanovených podmínek. Tento způsob zániku je však pouze relativní, neboť může dojít k situaci, kdy oprávněný opět nebude schopen se samostatně živit. V případě sankčního výživného není neschopnost sám se živit nezbytným předpokladem, a proto tímto způsobem nárok na sankční výživné nezaniká.

Poslední možností, kdy dochází k zániku jak běžné, tak sankční vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je smrt či prohlášení bývalého manžela za mrtvého, neboť se jedná o právo/povinnost osobního charakteru, které nepřechází na dědice oprávněného ani povinného. Tento způsob zániku však není v současné právní úpravě výslovně uveden, avšak jeho existence vyplývá z povahy věci. Nadto lze uvést, že v zákoně o rodině v §94 byl tento způsob

¹¹⁴ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655 - 793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 767.

zániku zakotven. V předmětné ustanovení bylo zakotveno, že právo na výživné zanikne mimo jiné i smrtí povinného manžela.

V případě sankčního výživného, jak již bylo zmíněno výše (podkapitola 4.5), zaniká tato vyživovací povinnost po třech letech po rozvodu. Po uplynutí tohoto času zaniká jednak právo oprávněného bývalého manžela požadovat sankční výživné prostřednictvím soudního rozhodnutí, ale také povinnost povinného bývalého manžela takto stanovené výživné rozhodnutím soudu potřebnému hradit. Sankční výživné však může zaniknout i dříve než po uplynutí tří let od právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, a to uplynutím doby, která byla stanovena v rozhodnutí o určení výživného rozvedeného manžela soudem. Po uplynutí těchto lhůt však bývalému manželovi stále svědčí nárok na výživné ve výši odpovídající přiměřené obživě.

4.7 Řízení o určení výživného rozvedeného manžela

Jak již bylo uvedeno výše, v případě, že se rozvedení manželé nedohodnou na výživném pro dobu po rozvodu, může se potřebný bývalý manžel obrátit na soud, aby o vyživovací povinnosti rozhodl (§ 761 o.z.). Stejně jako v případě vyživovací povinnosti mezi manžely se jedná o sporné soudní řízení, o kterém lze rozhodovat pouze na návrh oprávněné osoby. Výživné nelze přiznat zpětně, ale pouze ode dne podání žaloby. To platí i pro přiznání sankčního výživného. Bývalý manžel může své právo na výživné rozvedeného manžela uplatnit u soudu nejprve poté, co rozsudek o rozvodu manželství nabude právní moci.

Ohledně příslušnosti soudu, návrhu a jeho náležitostí, petitu, soudních poplatků, nákladů soudního řízení, předběžného opatření a opravných prostředků platí vše, co již bylo řečeno v kapitole o vyživovací povinnosti mezi manžely (podkapitola 3.3). Stejně jako v řízení o určení výživného manžela i v případě rozvedených manželů usiluje soud o dosažení smíru mezi účastníky řízení.

V případech, kdy se rozvedený manžel domáhá práva na tzv. sankční výživné, tj. tvrdí, že jsou dány okolnosti pro stejnou životní úroveň i pro dobu po rozvodu manželství, musí být totéž dáno již v době před rozvodem a rozvedený manžel měl tyto okolnosti uplatnit již v rozvodovém řízení. Pokud je neuplatnil, měl by vysvětlit, z jakého důvodu k tomu došlo. V praxi v některých případech

nastávají situace, kdy manžel v době rozvodu o důvodech pro zachování nevěděl.¹¹⁵

Rozhodnutí o určení výživného rozvedeného manžela je předběžně vykonatelné, tj. vykonatelnost není vázána na právní moc rozhodnutí, ale předchází jí. V případě, že dojde k zásadní změně poměrů, ať již na straně povinného či oprávněného, je možné se obrátit na soud s návrhem na snížení či zvýšení výživného nebo dokonce zrušení vyživovací povinnosti. Problematikou aktivní legitimace ve věci návrhu na zrušení vyživovací povinnosti se zabýval Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 27. 4. 1965, sp. zn. 6 Co 197/65. Žalobkyně se u Obvodního soudu pro Prahu 2 jako současná manželka bývalého manžela žalované domáhala zrušení vyživovací povinnosti, kterou byl její manžel povinen platit své bývalé manželce (žalované). Ten se k povinnosti hradit výživné rozvedené manželce zavázal na základě schváleného soudního smíru. Výše uvedená žaloba byla Obvodním soudem pro Prahu 2 zamítnuta, a to především z důvodu, že i přestože se manželé mohou vzájemně zastupovat v běžných záležitostech, žalobu o zrušení vyživovací povinnosti nelze považovat za běžnou záležitost. Žalobkyně proti tomuto rozhodnutí podala odvolání k Městskému soudu v Praze. Městský soud v Praze v rozhodnutí, uvedl, že o vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je soud oprávněn rozhodovat pouze na návrh jednoho z rozvedených manželů. Stejně podmínky platí i pro návrh na změnu soudního rozhodnutí či soudního smíru, kterým bylo výživné rozvedeného manžela stanoveno. Jedinými aktivně legitimovanými osobami, které se mohou v daném případě domáhat změny uzavřeného soudního smíru, jsou osoby, které tento smír uzavřely, tj. pouze žalovaná či její bývalý manžel, nikoliv jeho současná manželka.

¹¹⁵ Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. Díl 1, § 655-793*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8, str. 172.

5 Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery

Právní úprava registrovaného partnerství byla po velkých, značně emotivně vypjatých diskusích a řadě neúspěšných legislativních návrhů do českého právního řádu začleněna až v roce 2006 s přijetím zákona o registrovaném partnerství, který nabyl účinnosti ke dni 1. 7. 2006. Česká republika se přidala k většině evropských států, které obdobnou úpravu znají již řadu let. Česká úprava však z hlediska právních následků partnerství šla spíše minimalistickou cestou. Z právních následků, které jsou spojeny se vznikem manželství, platí pro registrované partnerství jen některé z nich.¹¹⁶

5.1 Registrované partnerství a jeho vznik

Registrované partnerství je zákonem definováno jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé zákonem stanoveným způsobem.¹¹⁷

Pro vznik registrovaného partnerství nejsou stanoveny stejné formální podmínky jako pro vznik manželství. Zákon o registrovaném partnerství nepožaduje, aby bylo prohlášení učiněno veřejně a slavnostní formou, rovněž nemusí být učiněno ani v přítomnosti dvou svědků. Naopak i pro registrované partnerství platí, že osoba, která do partnerství vstupuje, musí být plnoletá, nesmí mít omezenou svéprávnost v oblasti prohlášení o vstupu do partnerství a nesmí se jednat o osobu, která již dříve uzavřela manželství, registrované partnerství či obdobný svazek v zahraničí, aniž by došlo k jejich zániku či zrušení. Překážkou pro vznik partnerství by byl rovněž příbuzenský vztah v linii přímé či sourozenecký vztah, skutečnost, že ani jedna z osob vstupujících do partnerství není státním občanem České republiky či prohlášení učiněné v omylu. Pokud by nebyly splněny veškeré podmínky pro vznik partnerství, jednalo by se o neplatné partnerství či o jeho neexistenci, tzn. že by partnerství vůbec nevzniklo.

V případě, že jsou splněny veškeré zákonné předpoklady pro vznik partnerství, vzniká registrované partnerství stejně jako v případě manželství již souhlasnou odpovědí druhého z partnerů, nikoliv až zápisem partnerství do knihy registrovaného partnerství. Prohlášení o tom, že tyto osoby spolu vstupují do partnerství, musí být svobodné (§ 2 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství). Zastoupení na základě plné moci zákon o registrovaném partnerství

¹¹⁶ Hrušáková, M., *Zákon o registrovaném partnerství*. In: Bulletin advokacie, 22. 2. 2007 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/1585/BA_07_02.pdf.

¹¹⁷ § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sběrka zákonů. 26. 1. 2006. ISSN: 1211-1244.

nepřipouští. Toto prohlášení činí osoby vstupující do partnerství osobně před matričním úřadem.

5.1.1 Povinnosti a práva registrovaných partnerů

Zákon o registrovaném partnerství se vzájemným povinnostem a právům partnerů věnuje jen okrajově. Stanoví, že partneři mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva,¹¹⁸ konkrétní výčet práv a povinností, která jsou obsažena v § 687 odst. 2 o.z. (práva a povinnosti přirozeně právní povahy) zákon o registrovaném partnerství neuvádí. Zákon pouze stanoví, že partneři rozhodují o záležitostech partnerského soužití společně (§ 8 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství). Dále uvádí, že v běžných záležitostech je partner oprávněn zastupovat druhého partnera (§ 9 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství). Ohledně závazkových či majetkových práv a povinností zákon upravuje pouze vyživovací povinnost mezi partnery a vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití. Mezi registrovanými partnery tak nevzniká společné jmění jako v případě manželů. Partneři mohou nabývat majetek pouze do výlučného vlastnictví či podílového spoluvlastnictví. S ohledem na tuto skutečnost je vyživovací povinnost mezi partnery významným právním institutem.

5.2 Vyživovací povinnost

Právní úprava vyživovací povinnosti mezi (bývalými) registrovanými partnery obsahuje určité odchylky od úpravy vyživovací povinnosti mezi manžely a rozvedenými manžely. Tyto odchylky jsou dány tím, že zákon o registrovaném partnerství, který byl přijat v roce 2006, nedostal v tomto směru žádných změn a to ani v rámci rekodifikace soukromého práva. Úprava obsažená v tomto zákoně tak kopíruje předchozí platnou úpravu vyživovací povinnosti mezi (rozvedenými) manžely, která byla obsažena v zákoně o rodině.

5.2.1 Vyživovací povinnost za trvání registrovaného partnerství

5.2.1.1 Vznik, rozsah a výše vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery vzniká spolu s uzavřením registrovaného partnerství. Primárně stejně jako v případě manželů má být vyživovací povinnost plněna dobrovolně. Pokud tomu tak není, má oprávněný partner právo obrátit se na soud s návrhem na určení výživného.

¹¹⁸ § 8 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sbírka zákonů. 26. 1. 2006. ISSN: 1211-1244.

Pro vznik vyživovací povinnosti tak nemusí být splněna podmínka odkázanosti na výživu. Zákonem stanovený rozsah vyživovací povinnosti mezi partnery odpovídá nejvyšší možné úrovni, tj. stejná hmotná a kulturní úroveň (bližší podkapitola 3.2.3).

Pokud o výši výživného rozhoduje soud, platí pro jeho rozhodování stejné zásady jako u jiných druhů vyživovací povinnosti. Soud musí přihlídnout nejen k odůvodněným potřebám oprávněného, ale také ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Soud rovněž zkoumá, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popř. zkoumá, zda povinný nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.¹¹⁹

Stejně jako pro všechny ostatní druhy vyživovací povinnosti i pro vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery platí, že výživné nelze přiznat, pokud by odporovalo dobrým mravům (§ 12 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství).

5.2.1.2 Zánik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery zaniká stejně jako vyživovací povinnost mezi manžely, tj. zaniká ke dni, kterým je pravomocně zrušeno registrované partnerství. Právní úprava zániku registrovaného partnerství je obdobná jako právní úprava zániku manželství. V první řadě zaniká registrované partnerství smrtí jednoho či obou partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého. K zániku registrovaného partnerství tak dochází k okamžiku smrti prvního z partnerů či ke dni, který se na základě rozhodnutí soudu v řízení o prohlášení člověka za mrtvého pokládá za den smrti. V případě, že vyjde najevo, že člověk, který byl prohlášen za mrtvého, je stále naživu, registrované partnerství se již neobnovuje.

Registrované partnerství může být stejně jako manželství prohlášeno za neplatné. Soud může prohlásit partnerství za neplatné i bez návrhu oprávněné osoby. Jedná se o případy, kdy nebyla splněna některá ze zákonných podmínek pro vznik registrovaného partnerství (k tomuto bližší podkapitola 5.1). V tomto případě zaniká vyživovací povinnost ke dni nabytí právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení registrovaného partnerství za neplatné.

¹¹⁹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphálová, L. a kol., *Rodinné právo*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, ISNB 978-80-7400-644-9, str. 133.

Registrované partnerství může také zaniknout jeho zrušením. Stejně jako rozvod manželství i zrušení registrovaného partnerství může být provedeno dvěma způsoby. Prvním způsobem je zrušení registrovaného partnerství na návrh jednoho z partnerů. V řízení o zrušení musí být žalobcem prokázáno, že partnerský vztah již nadále netrvá. Druhým způsobem je podání společného návrhu či podání návrhu jedním z partnerů, ke kterému se druhý partner připojí. Vzhledem ke skutečnosti, že mezi registrovanými partnery nevzniká společné jmění a rovněž dle české právní úpravy nemohou registrovaní partneři osvojit děti, nemusí existovat dohoda o úpravě majetkových poměrů a o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po zrušení manželství. Registrované partnerství zaniká ke dni nabytí právní moci rozsudku o zrušení registrovaného partnerství.

Posledním případem zániku registrovaného partnerství je provedením změny pohlaví jednoho z partnerů. V tomto případě partnerství zaniká ke dni, který je poskytovatelem zdravotních služeb uveden v potvrzení o provedení změny pohlaví.

5.2.2 Vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství

Stejně jako vyživovací povinnost mezi partnery vychází z právní úpravy vyživovací povinnosti mezi manžely, i vyživovací povinnost po zrušení registrovaného partnerství je odvozena od vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely.

5.2.2.1 Vznik vyživovací povinnosti

Vznik vyživovací povinnosti po zrušení registrovaného partnerství je upraven v ustanovení § 11 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství. Základním předpokladem pro její vznik je neschopnost bývalého partnera se samostatně živit. Oproti úpravě týkající se výživného rozvedených manželů zde však absentuje podmínka, že tato neschopnost musí mít svůj původ v registrovaném partnerství či v souvislosti s ním. Nárok bývalého registrovaného partnera na výživné je tak širší než v případě rozvedeného manžela. Rovněž zde chybí kritérium spravedlivého požadavku. Zákon stanoví, že bývalý partner přispívá na výživu druhého z partnerů v přiměřeném rozsahu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Jak již bylo uvedeno v kapitole o vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely, dle ustálené soudní praxe nelze pojem přiměřeného rozsahu vykládat restriktivně jen ve vazbě na zcela nezbytné potřeby, ale šířeji,

a to tak, aby z výživného mohlo dojít i k uspokojení dalších potřeb oprávněného.¹²⁰

Obdobně jako u rozvedených manželů i u bývalých partnerů preferuje zákon před autoritativním rozhodnutím soudu dohodu partnerů, a to nejen, co se týče rozsahu poskytovaného výživného (může být vyšší nebo naopak nižší než přiměřený rozsah), ale i způsobu, jakým bude tato povinnost plněna. Výživné může být plněno formou pravidelných opětuujících se částek, jednorázovým poskytnutím dohodnuté částky, tzv. odbytné (k tomuto blíže podkapitola 4.4.2), nebo v podobě naturálního plnění (např. užívání movitých věcí, nemovitostí ve vlastnictví povinného bývalého partnera).¹²¹ V případech, kdy se partneři na výživném nedohodnou, může se oprávněný obrátit na soud s návrhem na určení výživného. Při rozhodování o přiznání výživného a jeho výši soud zkoumá, zda jsou splněné stejné předpoklady jako v případě vyživovací povinnosti mezi partnery za trvání partnerství (viz podkapitola 5.2.1.1).

Výživné nelze přiznat, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy. Stejně jako u rozvedených manželů by v případě bývalých registrovaných partnerů bylo v rozporu s dobrými mravy přiznání výživného tomu z bývalých partnerů, který druhého partnera opustil.

5.2.2.2 Sankční výživné

V případech, kdy se bývalý partner na trvalém rozvratu společného vztahu nepodílel a zrušením partnerství mu byla způsobena závažná újma, může žádat po druhém partnerovi výživné v takovém rozsahu, aby byla zachována jeho stávající životní úroveň, tj. stejná jako za trvání partnerství.¹²² Stejně jako v případě rozvedených manželů je i nárok bývalého registrovaného partnera na tzv. sankční výživné časově omezen dobou tří let po zrušení registrovaného partnerství. Dle komentáře k ustanovení § 11 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, které zakotvuje právo bývalého manžela na sankční výživné, je toto ustanovení ve spojení s úpravou zrušení partnerství problematickým, což je dáno především tím, že úprava zrušení partnerství neuvažuje o trvalém rozvratu. Partnerství je možné zrušit jen na základě důkazu, který prokáže, že partnerský vztah již fakticky netrvá (srov. § 16 zákona o registrovaném partnerství). Soud tak

¹²⁰ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphálová, L. a kol., *Rodinné právo*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, ISNB 978-80-7400-644-9, str. 124.

¹²¹ Polišenská, P., Feberová, R. a Stuchlík, Z., *Musíš znát... Rodinné právo. Manželství*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, ISBN: 978-80-7552-902-2, str. 217.

¹²² Tamtéž.

není oprávněn zkoumat příčiny toho, proč partnerský vztah již fakticky netrvá. Lze tedy uvažovat, že faktická neexistence partnerství ve své podstatě odpovídá trvalému a hlubokému rozvratu. Partnerům však nejsou ukládány povinnosti, které by alespoň částečně odpovídaly povinnostem přirozeně právní povahy, které zákon stanoví manželům (§ 687 odst. 2 o.z.). V praxi tak nebude zřejmě možné tento nárok uplatnit.¹²³

5.2.2.3 Zánik vyživovací povinnosti

Důvody zániku vyživovací povinnosti mezi bývalými registrovanými partnery jsou koncipovány obdobně jako důvody zániku vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Oproti občanskému zákoníku zákon o registrovaném partnerství tyto důvody výslovně vyjmenovává v ustanovení § 11. Podle tohoto ustanovení zaniká právo na výživné mezi bývalými partnery dnem smrti povinného partnera nebo jeho prohlášením za mrtvého. Dále pak v případech, kdy oprávněný bývalý partner uzavře manželství nebo nové partnerské soužití. V situacích, kdy se partneři dohodli na nahrazení výživného tzv. odbytným, zaniká právo na výživné dnem vyplacení jednorázové částky.

Sankční výživné pak zaniká uplynutím doby, na kterou soud oprávněnému bývalému partnerovi toto právo přiznal, nejdéle však po uplynutí tří let od zrušení partnerského soužití. Po uplynutí této doby má bývalý partner nárok na výživné v přiměřeném rozsahu.

5.2.3 Řízení o vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery

Stejně jako pro vyživovací povinnost mezi (rozvedenými) manžely i pro vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery, ať za trvání partnerství nebo po jeho zrušení, platí, že pokud se partneři na výživném nedohodnou, může se oprávněný partner obrátit na soud s návrhem na určení výživného (bývalého) registrovaného partnera (§ 10 odst. 2 a §11 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství). Řízení je tak možné zahájit pouze na návrh jedno z (bývalých) partnerů, nikoli i bez návrhu. Jedná se opět o sporné soudní řízení, jehož subjekty jsou registrovaní partneři či bývalí registrovaní partneři. Rovněž i u těchto druhů vyživovací povinnosti výživné nelze přiznat zpětně, ale pouze ode dne podání návrhu. Bývalý partner může své právo na výživné po zrušení registrovaného

¹²³ Hrušáková, M. a kolektiv, *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství*. Komentář, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-061- 4, str. 534.

partnerství uplatnit u soudu nejprve poté, co rozsudek o zrušení partnerství nabude právní moci.

Ohledně příslušnosti soudu, návrhu a jeho náležitostí, petitu, soudních poplatků, nákladů soudního řízení, předběžného opatření a opravných prostředků platí vše, co již bylo řečeno v kapitole o vyživovací povinnosti mezi manžely (podkapitola 3.3). Stejně jako v řízení o určení výživného (rozvedeného) manžela i v případě registrovaných partnerů usiluje soud o dosažení smíru mezi účastníky řízení.

Rozhodnutí o určení výživného (bývalého) registrovaného partnera je předběžně vykonatelné, tj. vykonatelnost není vázána na právní moc rozhodnutí, ale předchází ji. V případě, že dojde k zásadní změně poměrů, ať již na straně povinného či oprávněného, je možné se obrátit na soud s návrhem na snížení či zvýšení výživného nebo dokonce zrušení vyživovací povinnosti.

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vymezení pojmů vyživovací povinnost, výživné a výživa, jejich zakotvení v českém právním řádu a přiblížení vybraných druhů vyživovací povinnosti laickému čtenáři. S ohledem na skutečnost, že největší pozornost je v české republice věnována vyživovací povinnosti rodičů k dětem, ať již nezletilým či zletilým, zaměřila jsem se naopak na jiné druhy vyživovací povinnosti, tj. vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely a registrovanými partnery za trvání partnerství, i po jeho zániku. Těmto institutům není ani v právní úpravě ani mezi laickou veřejností věnována tak velká pozornost, jako je tomu u vyživovací povinnosti rodičů k dětem. V diplomové práci jsem se rovněž snažila o přiblížení těchto institutů za pomoci judikatury soudů ČR.

V úvodu diplomové práce jsem se zabývala vyživovací povinností obecně. Z teoretických východisek vyplývá, že vyživovací povinnost je závazek a jejím účelem je zachování řádných funkcí rodiny. Současně lze říci, že v českém pozitivním právu není pojem vyživovací povinnost definován a zákon je v terminologii ohledně vyživovací povinnosti nejednotný.

Dále jsem se zaměřila na platnou právní úpravu vybraných druhů vyživovací povinnosti. Z této části vyplynulo, že oproti předcházející úpravě byla změněna systematika tohoto institutu. V prvé řadě byla vyživovací povinnost vyjma vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery zařazena do občanského zákoníku. Tato změna je dle mého názoru pozitivní, avšak negativně lze hodnotit, že do občanského zákoníku nebyla zařazena i vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery, neboť se jedná o velmi podobný institut mezi manžely, jak za jeho trvání, tak rovněž i po rozvodu manželů. Tím, že nedošlo k začlenění této úpravy do základního předpisu občanskoprávních vztahů a stejně tak nebyl zákon o registrovaném partnerství ve vztahu k institutu vyživovací povinnosti od roku 2006 novelizován, právní úprava obsažená v občanském zákoníku se v některých směrech od právní úpravy vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery liší.

Poslední část úvodní kapitoly byla věnována vymezení druhů vyživovací povinnosti a jejich vzájemným vztahům a dále zásadám, které jsou společné pro všechny druhy vyživovací povinnosti. Tyto zásady se vyvinuly především z institutu vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Cílem dalších částí práce, věnované jednotlivým druhům vyživovací povinnosti, bylo vymezit, za jakých podmínek dochází k jejich vzniku, jaký je jejich rozsah, jak se stanoví konkrétní výše vyživovací povinnosti, kdy právo na výživné zaniká a jak probíhá soudní řízení v případě, kdy není vyživovací povinnost plněna dobrovolně, nebo mezi oprávněnou a povinnou osobou nedojde k dohodě ohledně plnění vyživovací povinnosti. V těchto částech jsem čerpala nejen ze zákonné úpravy a odborných publikací, ale rovněž i z příslušné judikatury.

Veškerá vzájemná práva a povinnosti manželů vznikají společně s uzavřením manželství. V českém právním řádu je manželství založeno především na zásadě rovnosti. Každý z manželů má rovné povinnosti a rovná práva. Vyživovací povinnost manželů je založena na stejné hmotné a kulturní úrovni a stejně jako ostatní práva a povinnosti je závislá na existenci manželství. Vyživovací povinnost mezi manžely tak zaniká společně se zánikem manželství či prohlášením manželství za neplatné.

V případě zániku manželství rozvodem však nejsou bývalí manželé od vyživovací povinnosti odproštěni zcela, neboť za určitých zákonem stanovených předpokladů může mít některý z bývalých manželů nárok na výživné rozvedeného manžela. Tuto povinnost je však třeba vykládat restriktivně, neboť manželství a stejně tak i majetkové společenství manželů již zaniklo. Vyživovací povinnost rozvedených manželů je oproti vyživovací povinnosti manželů založena na neschopnosti oprávněného se samostatně živit. Tato neschopnost musí mít svůj původ v manželství či v souvislosti s ním a rovněž musí existovat i spravedlivý důvod výživné požadovat. Dalším zásadním rozdílem je přiměřený rozsah vyživovací povinnosti. V některých případech však může být přiznána i vyživovací povinnost stejného rozsahu jako v případě manželů.

Vyživovací povinnost vzniká i mezi registrovanými partnery. Právní úprava registrovaného partnerství byla do českého právního řádu začleněna až v roce 2006 s přijetím zákona o registrovaném partnerství. Právní úprava vyživovací povinnosti mezi registrovanými partnery obsahuje určité odchylky od úpravy vyživovací povinnosti mezi manžely a rozvedenými manžely. Což je dáno tím, že zákon o registrovaném partnerství nedostal v tomto směru žádných změn a to ani v rámci rekodifikace soukromého práva. Výživné registrovaného partnera po zániku partnerství je na rozdíl od výživného rozvedeného manžela možné požadovat i v případě, kdy neschopnost samostatně se živit nemá svůj původ v partnerství či v souvislosti s ním.

Diplomová práce tak poskytuje čtenáři komplexní pohled na vyživovací povinnosti mezi manžely, rozvedenými manžely a registrovanými partnery za trvání partnerství i po jeho zrušení, kterým dle mého názoru není věnována dostatečná pozornost.

Resumé

The thesis deals with the maintenance obligation between husbands, divorced husbands and registered partners.

In the Czech Republic, the main focus is on parents' maintenance obligations to children. And, conversely, other kinds of maintenance obligation are neglected. The thesis deals with the other kinds of maintenance obligation. The aim of the thesis is to describe the maintenance obligation between husbands, divorced husbands and registered partners. The thesis analyzes the issue of an adjustment relating to maintenance obligation, above all existence, scope, amount and extinction of individual kinds of maintenance obligation.

The concept of this thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with the maintenance obligation in general, the part of this chapter focuses on the definition of main terms as the maintenance obligation, maintenance, sustenance, the sources of law and kinds of maintenance obligation, another part deals with common rules including all kinds of maintenance obligation. The theory suggests that the maintenance obligation is commitment and the purpose is to maintain function of the family. At the same time, the concept of a maintenance obligation is not defined in the Czech positive law. The law is patchy in terminology of maintenance obligation.

The main part of this thesis is comprised of the second, third and fourth chapters. These chapters deal with individual types of maintenance obligation - from their existence, over the scope of the maintenance obligation, determining the amount of maintenance by the court, extinction and the procedural aspect of the maintenance obligation - the maintenance proceedings.

The last chapter of this thesis deals with maintenance obligation in practice, the chapter is focused on the case law of courts of the Czech Republic related to maintenance obligation.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., Zuklínová, M. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.
- Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv, *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655 - 975*, 1. vydání, Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8.
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol., *Občanský zákoník, Komentář*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, 3120 s. ISBN 978-80-7400-653-1.
- Hrušáková, M. a kolektiv, *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*, 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 586 s. ISBN 978-80-7400-061-4.
- Kovářová, D., *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, 168 s. ISBN 978-80-7502-023-9.
- Zuklínová, M., Dvořák, J., Švestka, J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné 2 - Díl druhý: Rodinné právo*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphálová, L. a kol., *Rodinné právo*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, 400 s. ISBN 978-80-7400-644-9.
- Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, 3. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.
- Polišenská, P., Feberová, R. a Stuchlík, Z., *Musíš znát... Rodinné právo. Manželství*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 260 s. ISBN: 978-80-7552-902-2.
- Novotný, P., Ivičičová, J., Syrůčková, I. a Vondráčková, P., *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*, 1. vydání, Praha: GRADA Publishing a.s., 2014, 200 s. ISBN: 978-80-247-5167-2.
- Polišenská, P., *Přehled judikatury ve věcech manželství (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 372 s. ISBN 978-80-7478-334-0.
- Francová, M., Dvořáková Závodská, J., *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 260 s., ISBN 978-80-7478-500-9.
- Šínová R., Šmíd O. a kolektiv, *Manželství*, 1. vydání, Praha: Leges, 2014, 336 s., ISBN 978-80-7502-046-8.
- Šmíd, O., Vacová R. a kolektiv, *Výživné*, 1. vydání, Praha: Leges, 2019, 284 s. ISBN 978-80-7502-196-0.

- Novotný, P., Ivičičová, J., Novotná, M., a Štýsová, M., *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*, 1. vydání, Praha: GRADA Publishing a.s., 2014, 144 s. ISBN: 978-80-247-5163-4.

Elektronické zdroje

- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. [online], 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- Svoboda K., Smolík P., Levý J., Šínová R. a kol., *Občanský soudní řád. Komentář*. [online], 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, [cit. 10. 11. 2018], 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- Doležalová, M., Hájková, Š., Potočková, D., Štandera, J., *Zákon o mediaci. Komentář*. [online], 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, [cit. 23. 2. 2019], 360 s. ISBN 978-80-7400-458-2. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- Waltr, R., *Zákon o soudních poplatcích. Komentář*. [online], 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 145 s. ISBN 978-80-7400-435-5. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)* [online], 3. 2. 2012 [cit. 15. 2. 2019]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- Králíčková, Z., Telec, I., *Výživné v novém občanském zákoníku*. [online]. In: Bulletin advokacie, 31. 3. 2014, [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vyzivne-v-novem-obcanskem-zakoniku?browser=mobi>.
- Ministerstvo spravedlnosti., *Analýza aktuálních otázek výživného*. In: www.justice.cz [online], 17. 5. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/724488/Anal%C3%BDza_V%C3%BD%C5%BEivn%C3%A9ho.pdf/93c70207-570a-4e7c-886a-0f7d208cc6fb.
- Kovářová, D., *Právo na stejnou životní úroveň*. [online] In: Bulletin advokacie, 6. 12. 2016 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-na-stejnou-zivotni-uroven?browser=mobi>.
- Králíčková Z., *Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely podle velké novely zákona o rodině účinné k 1. 8. 1998*. [online], In: Právní rozhledy, 1998, [cit. 13. 3. 2019]. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- Hrušáková, M., *Zákon o registrovaném partnerství*. In: Bulletin advokacie, 2/2007, 22. 2. 2007 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/1585/BA_07_02.pdf.

- Cibienová, M., *Právo slabší strany na výživné*. [online] In: Bulletin advokacie, 26. 7. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-slabsi-strany-na-vyzivne>.
- Kotrady, P., *Pohled soudní praxe na některé otázky týkající se stanovení výše výživného*. [online] In: Bulletin advokacie, 20. 8. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pohled-soudni-praxe-na-nektere-otazky-tykajici-se-stanoveni-vyse-vyzivneho?browser=mobi>.
- Grygar, J., *Úrok z prodlení z výživného a insolvenčního řízení*. [online]. In: Bulletin advokacie, 17. 10. 2017, [cit. 23. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/urok-z-prodleni?browser=mobi>.

Právní předpisy

- Zákon č. 4/1931 Sb. z. a n., na ochranu osob oprávněných požadovati výživu, výchovu nebo zaopatření. Dostupné z: www.beck-online.cz.
- Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. In: Sbírka zákonů. 7. 12. 1949. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In: Sbírka zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sbírka zákonů. 26. 1. 2006. ISSN: 1211-1244
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbírka zákonů. 3. 2. 2012. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbírka zákonů. 4. 12. 1963. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: Sbírka zákonů. 12. 9. 2013. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád. In: Sbírka zákonů. 28. 2. 2001. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. In: Sbírka zákonů. 5. 12. 1991. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů. 2. 5. 2012. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. In: Sbírka zákonů. 25. 1. 2012. ISSN: 1211-1244.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů. 8. 1. 2009. ISSN: 1211-1244.
- Nařízení rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. 12. 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech

vyživovacích povinností. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32009R0004>

- Nařízení rady (EU) č. 2016/1103 ze dne 24. 6. 2016. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1103&from=CS>.
- Haagský protokol ze dne 23. 11. 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. Dostupný z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0941&from=CS>.

Judikatura

- Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. 4. 1965, sp. zn. 6 Co 197/65.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 28. 1. 1970, sp. zn. 5 Cz 110/1967.
- Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 19. 12. 1977, sp. zn. Cpj 36/77.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 11. 1998, sp. zn. 22 Co 611/97.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2001, sp. zn. IV. ÚS 376/2000.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. III. ÚS 567/02.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2128/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 135/2004.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 10. 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 531/06.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1108/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 12. 2011, sp. zn. 22 Cdo 883/2010.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. I ÚS 3175/11.

- Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. Cpjn 204/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 4. 2017, sp. zn.: 8 Tdo 224/2017.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. II ÚS 3094/16.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 3180/17.
- Ústavní soud usnesením ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. III. ÚS 3735/17.